Dacia

Serie nouă, anul 3, nr. 36, aprilie 2017

www.cctb.ro

**Revistă lunară editată de Centrul Cultural Judeţean Constanţa „Teodor T.Burada”
al Consiliului Județean Constanța**

Cuprins

03
Editorial - Will…

05
Cum sărbătorim Paștele?

07
Farmacistul, Cetăţeanul, Omul Politic Ioan Berberianu (1859-1922)

11
Personalitățile orașului: Nicolae Sever Cărpinișan - Amintiri dintr-o carieră de piatră

14
Preaslăvirea familiei creștine - Obiceiurile elenilor de Paști

16
Paștele Blajinilor

18
Evocări aniversare - Cântece din Basarabia (sau despre poeții basarabeni din generația unirii)

21
Scriitori antici despre callatis și callatieni (II)

25
Povestea vorbelor - A umbla [de] frunza frăsinelului

27
Anul Ovidius - Ovidius și Valerius Messalla din neamul lui Ioan de Hunedoara și Matei Corvin

31
Interviu cu profesorul și artistul Radu Popescu

34
Germanii dobrogeni

37
Hai, primăvară, bucură-ne cu parfum de liliac!

Datina, fondată în 1991, serie nouă,
Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Judeţean Constanţa „Teodor T. Burada" al Consiliului Județean Constanța

ISSN 1221-2253

DIRECTOR GENERAL: Prof. DOINA VOIVOZEANU, **DIRECTOR ADJUNCT:** SILVIA ŢIGMEANU
REDACTOR ŞEF: conf.univ. dr. AURELIA LĂPUŞAN, **REDACTORI**: Ana Maria ȘTEFAN, IULIA PANĂ, DAN COJOCARU

CONSILIUL ŞTIINŢIFIC:
dr. LAVINIA DUMITRAŞCU, dr. SORIN COLESNIUC, dr. IOAN ADAM

DIRECTOR ECONOMIC: Alina ONEL
Tehnoredactor: Gabriel VOICU
Corectură: Daniela COJOCEA

Copyright text şi fotografii © Centrul Cultural Judeţean Constanţa „Teodor T.Burada"
Copyright prezentare grafică © 2016 Editura Datina
Iconografie: arhiva Centrului şi colecţii particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanţa, bdul Alex.Lăpuşneanu nr.163 fotoartagfa@yahoo.com

Centrul cultural judeţean Constanţa „Teodor T. Burada" - Constanța
Bd. Tomis nr. 110
Tel./Fax: 0241 61 92 93
E-mail:office@scoalaarte.ro

Bd. I.C. Bratianu nr. 68
Tel: 0241 61 88 42
E-mail:cultural2@scoalaarte.ro

Will...

Dan COJOCARU

S-a născut, probabil pe 23 aprilie 1564. Cu siguranță a fost botezat pe 26. William Shakespeare. Cred că nu există actor care să nu își dorească să joace într-unul din spectacolele scrise de Marele Will! Ultima încercare de a îl readuce în atenție pe Shakespeare la Constanța a fost a regizorului Marcel Țop, o reinterpretare a comediei ” Visul unei nopți de vară”, este drept, un text din care a rămas mai mult...pretextul! Totul a fost teleportat într-un timp fără de timp, personajele au fost schimbate, reinventate de regizorul care a păstrat numai ideea de iubire, fie ea și interzisă prin lege, dar care învinge la final dovedind că este principala forță de motivație din toată istoria umanității.

Nu vreau să fac acum o analiză a acestui spectacol. Nu. Vreau doar să punctez prin acest articol faptul că principala figură a lunii aprilie este William Shakespeare. Iar peste lucrul acesta nu se poate trece.

Iar scrierile sale, la fel ca și a celorlalți mari scriitori, deși realizate în urmă cu câteva sute de ani, rămân perfect valabile și astăzi. Semn că se schimbă ele coordonatele, dar caracterele rămân în esență aceleași.

„Sătul de toate, moartea îmi invoc;
Văd vrednicul cerşind pentru mîncare,
Medalii pe distinsul dobitoc,
Credinţa răsplătită cu trădare;
Văd mantii aurite pe zălud,
Şi ţol de tîrfă pe virtutea pură,
Perfecţia o văd proscrisă crud,
Şi laşul văd puterea cum o fură;
Talentu-l văd de cenzori sufocat,
Ştiinţa uzurpată de prostie,
Dispreţuit ce e adevărat,
Şi rob la rău cel bun şi de-omenie.
Sătul de toate, toate le-aş lăsa
De n-ar fi-n lume ea – iubita mea.”

Mai avem nevoie de Shakespeare !?!... Se pare că da. În Anglia teatrul este materie de studiu, ce e drept fără a fi obligatorie, la școală. Poate că or ști, ei, englezii, ceva... La noi, clasa experimentală de actorie de la Liceul de Artă se pare că, după nici doi ani de activitate, începe să se predea. Se pare, și îmi doresc să nu fie adevărat că nu se găsesc soluții pentru a continua numai cu actoria și atunci...lipim două discpline, actoria și dansul. Că doar sunt rude, nu!?!

Dragă Will, să ne ierți, mai umblăm noi la textele tale, le mai adaptăm cerințelor noastre, dar chiar dacă nu putem încă să te introducem în manualele noastre de istorie, noi te jucăm. Eu știu că tu ne înțelegi! Noi și pe ai noștri îi scoatem din istorie. Am descoperit că de fapt a studia istoria nu este altceva decât o inutilă pierdere de timp...Nu am învățat încă ce pot să însemne cuvintele alea: “cine nu cunoaște istoria riscă să o repete ”. Și ce dacă o repetăm!?!

„Noi când ne naștem plângem că intrăm…pe această mare scenă de bufoni.”
Scuze...tot tu ai zis asta.
Stai liniștit! Se vor găsi și de acum înainte nebunii care să nu te uite. Pentru că noi credem în continuare în tine. Doamne, Will, cum ai știut tu să te joci cu cuvântul! Și ce cuvinte... Noi acum simplificăm. Ne ia prea multă vreme să tastăm cuvinte întregi. Este mult mai simplu cu un emoticon sau chiar un like. Ne ajută ce e drept și copy-paste. Dar like-ul și copy-paste-ul la teatru nu își găsesc locul așa că noi actorii, pentru tine Will îi vom invita pe oameni să vină să te asculte și mai ales să te vadă pe scenă. Să trăiască emoția vie!
„Atâta timp cât mai putem zâmbi, cauza nu e pierdută.”
„Lașii mor de mai multe ori înaintea morții lor.”
„Soarta unei glume depinde de urechea care o aude, nu de limba care o spune.”
„Poveţe primește, dar judecă tu însuţi.”
„Ai curaj! Șterge-ți ochii! Adesea, căderea e un mijloc de a te ridica mai sus.”
„Fii sincer faţă de tine însuţi şi atunci nu mai poţi fi fals faţă de cineva.”
„Nu există trădare mai mare decât trădarea față de tine însuți.”
William Shakespeare
Au trecut 453 de ani... Măi oameni buni, suntem siguri!?!...

La inițiativa actorului Dan Cojocaru, s-a născut proiectul „Arca“, din colaborarea Centrului Cultural Judeţean „Teodor Burada“ cu Direcţia Generală de Asistenţă Socială şi Protecţia Copilului (DGASPC). Prin teatru, copiii din centrele de plasament învață să viseze frumos, să crească în spiritul valorilor morale ale unei lumi mai bune.

Cum sărbătorim Paștele?

Daniela COJOCEA

Sărbătorile Pascale generează în primul rând armonie în familii, întrucât îi aduce pe membrii acestora împreună. Este vorba despre obiceiurile de întâmpinare a acestei sărbători, la care toți iau parte, după cum spune și zicala „unde-s mulți, puterea crește”. De obicei, mai întâi se face o „curățenie generală” în casă, tradiție care nu va muri niciodată, întrucât, conform bunicii mele, „nu se poate să ne prindă noaptea sfântă cu dezordine în casă.” Apoi, să nu uităm de vopsitul ouălor de către părinți, bunici, cu ajutorul copiilor, care parcă abia așteaptă să se mânjească puțin pe față cu vopsea roșie, imaginându-și că sunt personajele lor preferate din desene animate. Fiecare familie încearcă să iasă în evidență prin diverse culori și chiar modele pentru ouă, astfel încât acestea să încânte și la privire, nu numai la gust. Această activitate este urmată de pregătirea mâncărurilor specifice, pasca, drobul, mielul, servite în ceasul al doisprezecelea în noaptea de Paști, după ce se aduce lumina sfântă în case.

Acestea sunt câteva din tradițiile clasice pe care lumea le respectă întru totul în Săptămâna Mare. Există, însă, multe altele, specifice pentru fiecare zonă sau regiune a țării în parte, datini „din moși-strămoși”, onorate până în ziua de azi.

În Ţara Moţilor, în noaptea de Paşti, se ia toaca de la biserică, se duce în cimitir şi este păzită de feciori. Iar dacă nu au păzit-o bine, şi a fost furată, aceştia sunt pedepsiţi, pentru ca a doua zi să dea un ospăţ, din care se înfruptă atât „hoţii”, cât şi „păgubaşii”. Dacă cei care au încercat să fure toaca nu au reuşit, atunci ei vor fi cei care vor plăti ospăţul.

Probabil cel mai de notorietate obicei e cel din zona Transilvaniei, cunoscut sub numele de „stropit”. Potrivit acestuia – preluat de la maghiari – băieţii merg în familiile în care există una sau mai multe fete, pe care le stropesc cu parfum, „ca să nu se veştejească”. Astfel, „stropitul” reprezintă un bun prilej pentru o declarație de dragoste.

În Ţara Bârsei, în jurul Braşovului, se face o petrecere care adună întreaga comunitate – obiceiul Junii Braşovului. Grupurile de tineri, organizate asemeni cetelor de călușari sau de colindători, cu vătaf şi casier, strâng ouă de la tinerele fete, apoi merg către Pietrele lui Solomon, la picnic, unde vor avea loc întreceri. Cea mai cunoscută şi îndrăgită dintre ele este aruncarea buzduganului.

În zona Câmpulung Moldovenesc, datina se deosebeşte prin complexitatea simbolurilor, a credinţei în puterea miraculoasă a rugăciunii de binecuvântare a bucatelor. În zorii zilei de duminică, credincioşii ies în curtea bisericii, se aşează în formă de cerc, purtând lumânările aprinse în mână, în aşteptarea preotului care să sfinţească şi să binecuvânteze bucatele din coşul pascal. În faţa fiecărui gospodar este pregătit un astfel de

coş, după rânduiala strămoşilor. În coşul acoperit cu un şervet ţesut cu model specific zonei sunt aşezate, pe o farfurie, simbolurile bucuriei pentru tot anul: seminţe de mac (ce vor fi aruncate în râu pentru a alunga seceta), sare (ce va fi păstrată pentru a aduce belşug), zahăr (folosit de câte ori vitele vor fi bolnave), făina(pentru ca rodul grâului să fie bogat), ceapă şi usturoi (cu rol de protecţie împotriva insectelor). Deasupra acestei farfurii se aşează pasca, şuncă, brânză, ouăle roşii, dar şi ouăle încondeiate, bani, flori, peşte afumat, sfecla roşie cu hrean, şi prăjituri. După sfinţirea acestui coş pascal, ritualul de Paşte se continuă în familie.

Un foarte frumos obicei se păstrează în Maramureş, zona Lăpuşului. Dimineaţa, în prima zi de Paşti, copiii (până la vârsta de 9 ani) merg la prieteni şi la vecini să le anunţe Învierea Domnului. Gazda dăruieşte fiecărui urător un ou roşu. La plecare, copiii mulţumesc pentru dar şi urează gospodarilor „Sărbători fericite!”. La această sărbătoare, pragul casei trebuie trecut mai întâi de un băiat, pentru ca în acea gospodărie să nu fie discordie tot restul anului.

La Călăraşi, la slujba de Înviere, credincioşii aduc în coşul pascal, pentru binecuvântare, ouă roşii, cozonac şi cocoşi albi. Cocoşii sunt crescuţi anume pentru împlinirea acestei tradiţii. Ei vestesc miezul nopţii: datina din străbuni spune că, atunci când cocoşii cântă Hristos a înviat! cel mai norocos este gospodarul al cărui cocoş cântă primul. Este un semn că, în anul respectiv, în casa lui va fi belşug. După slujbă, cocoşii sunt dăruiţi oamenilor săraci.

În Banat, la micul dejun din prima zi de Paşti, se practică tradiţia tămâierii bucatelor. Apoi, fiecare mesean primeşte o linguriţă de Paşti (vin și pâine sfinţite). În meniul acestei mese festive se includ ciolanul de porc fiert, ouă şi mâncăruri tradiţionale, iar după acestea se continuă masa cu friptură de miel.

În Bucovina, fetele se duc în noaptea de Înviere în clopotniţă şi spală limba clopotului cu apă neîncepută. Cu această apă se spală pe faţă în zorii zilei de Paşti, pentru a fi frumoase tot anul, iar aşa cum aleargă oamenii la Înviere când se trag clopotele la biserică, aşa să alerge şi feciorii după ele. Flăcăii trebuie să se ducă cu flori la casele unde locuiesc fetele care le sunt cel mai dragi, iar ele, pentru a îşi arăta consimţământul la sentimentele lor, trebuie să le ofere un ou roşu.

Așadar, Paștele este o sărbătoare care bucură pe fiecare român. Este perioada în care toată lumea vrea să se simtă bine alături de familie și de cei dragi, fiecare alegând să celebreze în fel propriu, în funcție de regiunea în care locuiește.

La Cercul Militar Mangalia în colaborare cu Clubul Artelor ,,Solteris”, cursanții din clasa profesoarei IOANA CĂLINESCU din cadrul Centrului Cultural Județean Constanța, TEODOR T. BURADA, a prezentat o expoziție de icoane românești pe sticlă, intitulată ,,ILUMINARE”. Cursanții au primit la finalul activității diplome de merit. A avut loc și un program artistic. Moderatoarea activității a fost neobosita președintă a Clubului Artelor ,,Solteris”, scriitoarea Emilia Dabu, membră U.S.R. Expoziția s-a bucurat de un real succes.

Ioan Berberianu (1859-1922)

dr. Lavinia DUMITRAȘCU

Una dintre personalitățile Constanței sfârșitului de secol XIX – prima parte a secolului XX este farmacistul, ziaristul şi omul politic Ioan Berberianu.

Ioan Berberianu s-a născut la Craiova, la 1 mai 1859. Părinţii săi, Ion și Elena Berberianu, au murit timpuriu, iar micuţul Ioan a fost crescut de unchiul său, Francisc Milescu, la Turnu Severin. A urmat „Colegiul Naţional" Craiova și, apoi, ca bursier, Şcoala Superioară de Farmacie din Bucureşti. În 1885, obţine licenţa cu calificativul „foarte bine". Până în 1890, a fost ***farmacist*** la Băltăgeşti (Neamţ), apoi, timp de 6 ani, la Calafat. Aici se şi căsătoreşte, în 1892. Familia va avea cinci copii, dintre care doi urmează profesiunea tatălui. În 1896, Ioan Berberianu și familia sa se stabilesc, definitiv, în Constanţa.[1]

Într-o perioadă în care învăţământul farmaceutic se confrunta cu lipsa de manuale, practician cu calităţi didactice, Berberianu publică, în 1899, 2 volume intitulate *Examenul de asistent de farmacie*, lucrare care a fost *„premiată şi medaliată de Uniunea Farmaciştilor din România"*.[2] Acesta a participat, ca reprezentant neoficial al farmaciştilor români, la congrese internaţionale la Bruxelles, fiind chiar vicepreşedinte al Secţiei de farmacologie a Congresului medical din Roma. A fost răsplătit cu 5 medalii de aur şi 2 de argint la cele şapte expoziţii interne şi internaţionale la care a participat.[3] S-a implicat în reînfiinţarea „Societăţii Asistenţilor în Farmacie".

În 1893, *„face greşeală şi cumpără farmacia <<Speranţa>> (fostă <<Naţională>>"*, care era o proprietate controversată din punct de vedere legal. În 1906, pierde dreptul de proprietate asupra farmaciei şi, cum dorea să rămână în Constanţa, înființează Drogheria „Speranţa", pe strada Cuza Vodă nr. 34, mutată, pe 10 decembrie 1914, pe strada Ştefan cel Mare nr. 50.[4]

Ioan Berberianu

Referindu-ne la omul politic Ioan Berberianu, acesta este unul dintre întemeietorii Partidului Naţional Liberal – filiala Constanţa.[5] Pe 21 ianuarie 1909, semna, împreună cu alţii, o scrisoare în favoarea înființării unei filiale a PNL în oraşul de pe malul mării. La întrunirea de constituire a Partidului, din 27 februarie 1909, Ioan Berberianu semnează, împreună cu alte notorietăţi ale oraşului, invitaţia, adresată cetăţenilor, pentru unirea celor cu vederi liberale, sprijinitori ai lui Ion Brătianu, într-un partid. Este ales membru al Comitetului Executiv, funcţie păstrată şi în alegerile de pe 11 noiembrie 1911. Peste un an, îl regăsim pe listele constănţenilor care

[1] Vasile Sârbu, Octavian Dumitru Unc, *Istoria medicinei dobrogene*, Ed. Ex Ponto, Constanţa, p. 278, Pentru cine interesează *„Specialităţile farmacistului Ioan Berberianu, Piatra"*, vezi reclama din „România liberă", IX, nr. 2865, 5/17 mar. 1887, p. 4; Lucian Predescu, *Enciclopedia României. Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, Ed. Saeculum-Vestala, Buc., 1899, p. 96

[2] http://www.biblacad.ro/bnr/brmautori.php?aut=b&page=690&&limit=30

[3] *Albumul ilustrat al Partidului Naţional Liberal. Portrete și biografii*, în „Ararat – periodic al Uniunii armenilor din România", XVIII, nr. 10 (367), 16-31 mai 2007, p. 5; Simion Tavitian, *Armenii din România*, vol. 2, Ed. Ex Ponto. Constanţa, 2007, p. 92

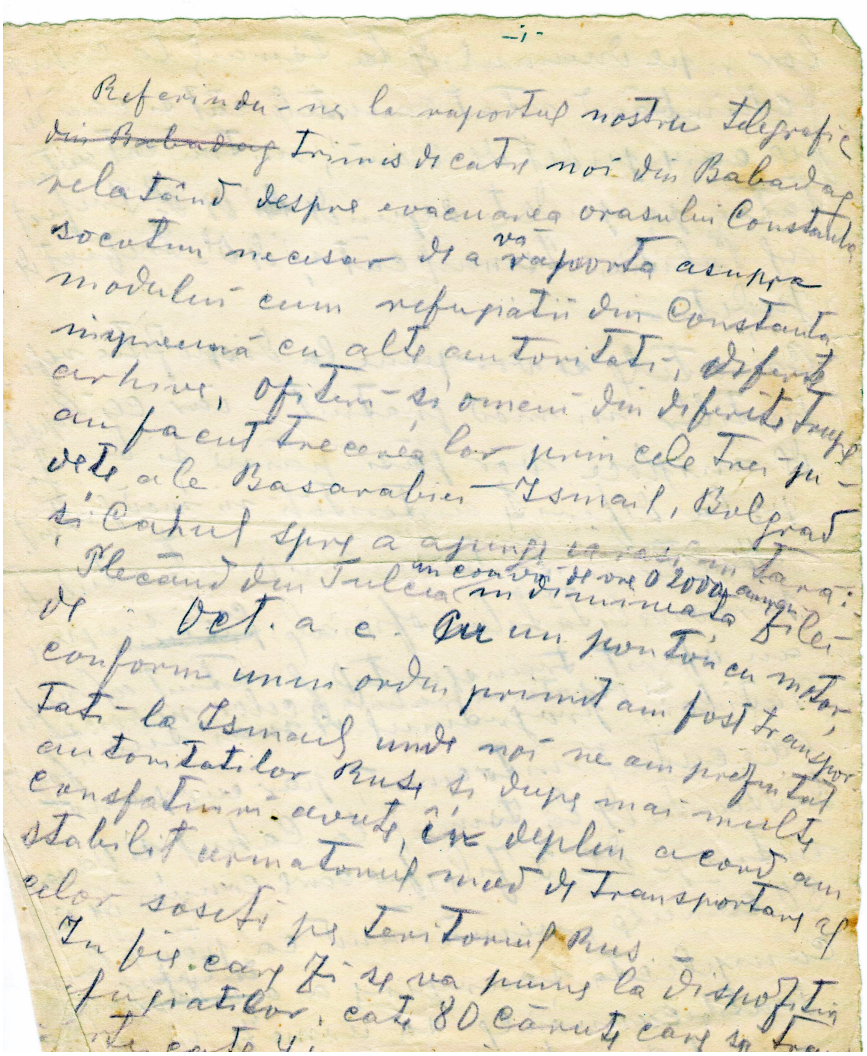
[4] S. Confort, *Albumul dobrogean pe anul 1911. Constanța și Tulcea*, p. 5; Vasile Sârbu, Octavian Dumitru Unc, *op. cit.*, p. 271; Vasile Lipan, *In memoriam: Ion Berberianu (1859-1922) – farmacist, ziarist și om politic (II)*, în „Cuget liber", IX, nr. 2269, 10 ian. 1998, p. 7

[5] Stoica Lascu, *Crearea și activitatea organizaţiilor judeţene Constanța*, în „Comunicări de istorie a Dobrogei", 2, MINAC, 1983, p. 161

candidau pentru funcţia de senator. Se spune că Berberianu se bucura de multă autoritate în partid. [6]

Ioan Berberianu s-a implicat în lupta dobrogenilor pentru obţinerea de drepturi politice. La prima întrunire publică a cetăţenilor constănţeni în acest sens, din martie 1902, în finalul discursului său, Berberianu a cerut celor prezenţi *„să procedăm cu toţii la alegerea unei delegaţiuni care să facă tot ce crede de cuviinţă, pe cale legală, pentru a obţine mai curând acordarea drepturilor politice, în sfârşit o delegaţiune care să lucreze pentru noi şi în numele nostru la ajungerea scopului ce urmărim”*. Îl regăsim în Comisia formată pentru a face lobby drepturilor cetăţeneşti şi politice pe lângă autorităţile competente de la Bucureşti.[7]

Pe plan administrativ, Ioan Berberianu a ocupat ***funcţiile*** de consilier comunal – de trei ori consecutiv -, „ajutor de primar” şi vicepreşedinte şi girant al Camerei de Comerţ din Constanţa – 1899-1901. În această ultimă calitate a organizat primele oboare de cereale din oraş, a avut un rol determinant în evoluţia sistemului de vânzare-cumpărare a cerealelor în Dobrogea şi a luat parte la toate congresele Camerelor din Comerţ din ţară.[8]

Ciornă a raportului lui Ioan Berberianu privind organizarea retragerii unei părți a populației în Moldova în 1916

Funcţia de ajutor de primar a deţinut-o între din 28 august 1913 - 10 noiembrie 1919, când îşi prezintă demisia.

În timpul Primului Război Mondial, în condiţiile retragerii armatei, administraţiei şi a unei părţi a populaţiei din faţa inamicului și ocupării Constanței pe 9 octombrie 1916, în calitate de ajutor de primar, Ioan Berberianu a coordonat şi condus un mare număr de refugiaţi dobrogeni în Moldova, în comuna Oancea.

Acesta a fost mobilizat la spitalul Corpului V Armată din Huşi, ca farmacist-subşef, cu gradul militar maior, până în iarna lui 1917. În condiţii deosebit de grele, participă la acţiunile refugiaţilor dobrogeni din Moldova – un fel de portavoce chiar -, care cereau îmbunătăţirea situaţiei lor materiale şi a despăgubirilor promise, *„refacerea instituţiilor, reluarea activităţilor profesionale şi acordarea de asistenţă pentru invalizi, văduve şi orfani de război. Pentru repunerea în funcţiune a farmaciilor şi drogheriilor, a propus despăgubiri just evaluate”*. Pentru activitatea sa din această perioadă, în 1924, Ioan Berberianu a primit gradul de colonel în rezervă.[9]

Întors din refugiu, şi-a reluat activităţile profesionale şi administrative. A fost secretar al Cercului Farmaciştilor de Constanţa, până la sfârşitul vieţii.

[6] „Dobrogea junã”, V, nr. 6, 26 feb. 1909, p. 3; „Liberalul Constanței”, II, nr. 13, 13 nov. 1914 cf. Stoica Lascu, ; Stoica Lascu, *Crearea și activitatea organizațiilor județene Constanța*,…, p. 165*Mărturii de epocă*…, p. 418, 690; Vasile Sârbu, Octavian Dumitru Unc, *op. cit.*, p. 295; *Albumul ilustrat al Partidului Național Liberal*…p. 5; *Anuarul alegătorilor constănțeni 1912*, Tipografia „Aurora”, Constanța; „Dobrogea junã”, V, nr. 6, 26 feb. 1909, p. 3

[7] „Dreptul Dobrogei”, I, nr. 1, 12 mar. 1902, p. 2-3, cf. Stoica Lascu, *Mărturii de epocă privind Dobrogea (1878-1947)*, vol. 1 (1878-1916), Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța. 1999, p. 285-286

[8] *Albumul ilustrat al Partidului Național Liberal*…, p. 5; Simion Tavitian, *op. cit.*, p. 92; Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 96

[9] Adrian Stănescu, Stoica Lascu, *Mărturi documentare privind ocupația Puterilor Centrale*, în „Pontica”, XVII, 1984, p. 185;Vasile Sârbu, Octavian Dumitru Unc, *op. cit.*, p. 280

De pe ***poziţiile administrative*** amintite anterior, Ioan Berberianu a susţinut amenajarea oraşului cu străzi pavate, alimentarea locuitorilor cu apă potabilă, iluminarea oraşului, introducerea tramvaiului pentru transportul urban, construirea Cazinoului, amenajarea Mamaiei cu pepiniere, pomi fructiferi şi viţă de vie. În ceea ce priveşte serviciul de salubritate, Ioan Berberianu a fost delegat, în 1915, să studieze problema, inclusiv soluțiile practicate în alte ţări. A înaintat un raport foarte amănunţit în acest sens, promovând tracţiunea mecanică în adunarea gunoiului - în locul carelor trase de boi -, ridicarea gunoaielor şi arderea lor în crematorii etc.

Deşi membru de vază al PNL Constanţa, Berberianu s-a opus, în Consiliul Comunal, parcelării şi vinderii loturilor şi a grădinii publice, la preţuri derizorii, membrilor PNL – aflaţi atunci la putere -, ceea ce a dus la conflict cu colegii săi de partid.[10]

Ioan Berberianu a jucat un rol deosebit *în organizarea primului Congres al Camerelor de Comerţ şi Industrie din România Mare*, ţinut la Constanţa, pe 28-30 septembrie 1922, la care au participat şi membri ai familiei regale.[11] De pe aceeaşi poziție, acesta a susţinut înfiinţarea de către Camera de Comerţ a unei şcoli comerciale superioare, elementare, curs de zi şi curs seral, pentru ambele sexe, la Constanţa. A reuşit înfiinţarea primei şcoli superioare comerciale de băieţi în 1920.[12]

Activitatea sa s-a manifestat şi ***pe plan jurnalistic***. Ion Berberianu a fost fondator şi director-proprietar al ziarului PNL, „Liberalul Constanţei", creat în iunie 1913[13]. Peste doi ani, însă, apar disensiuni între fondatorul ziarului, Ioan Berberianu, şi conducerea locală a PNL. Farmacistul constănţean fusese învinuit de colegii săi de partid că acaparase ziarul. Adevărul este că Berberianu considera periodicul ca fiind proprietatea sa, de vreme ce îl finanţa şi îl redacta aproape în întregime. Acesta afirma că nu este *„în intenţiunea noastră de a face dizidenţă, ci de a păzi cu sfinţenie ca disciplina de partid să nu fie înfrântă de nimeni"*.[14]

Conflictul nu se încheie repede. O perioadă, Ioan Berberianu nu a mai fost socotit drept purtătorul de cuvânt al PNL de inamicii săi din partid. Peste doar un an, acesta îşi apăra dreptul de proprietate asupra titlului ziarului și declara: *„Dată fiind criza ce bântuie gruparea noastră liberală, misiunea noastră devine tot mai grea. Orice s-ar întâmpla, conducerea gazetei este asigurată, chiar şi cu riscul eşirei noastre din organizaţia oficială a partidului"*. După apariţia periodicului „Liberalul", acesta se angajează într-o polemică cu cei care conduceau noul ziar. Dar, va rămâne în PNL.[15]

Semnătura lui Ioan Berberianu este des întâlnită în presa dobrogeană - politică, mai ales - a timpului. Astfel, este colaborator al periodicului „Dobrogea Jună", este unul dintre întemeietorii periodicului „Farul". [16]

În 1920, a iniţiat crearea *Uniunii Ziariştilor Dobrogeni*, care este înfiinţată pe 5 noiembrie 1922 şi înscrisă în Sindicatul Ziariştilor din Bucureşti. Ioan Berberianu este ales preşedinte provizoriu. Cu prilejul adunării generale a Uniunii, pe 19 noiembrie 1922, Berberianu face un apel în „Liberalul", în care declară că scopul acestei reuniuni este *„a strânge legăturile de prietenie şi de urbanitate între ziariştii din Dobrogea de la ziarele aparţinând diferitelor partide şi întrucât în uniune disensiuni politice nu vor avea loc, suntem încredinţaţi că cea mai desăvârşită şi prietenie va domni între membrii ei"*.[17] Cuvinte şi sentimente frumoase, imposibile, din păcate, în lupta politică a oricărui timp.

Ioan Berberianu s-a implicat și în ***activitatea culturală*** a urbei. Astfel, luând cuvântul la inaugurarea Bibliotecii Universale a Cercului Literar „Ovidiu", pe 8 septembrie 1898, acesta îi îndemna pe tineri să lupte pentru cultura Dobrogei.[18]

De asemenea, este implicat în înfiinţarea unui Ateneu în Constanţa. *„Era o imperioasă necesitate ca precum oraşul nostru face progrese în ceea ce priveşte comerciul; tot aşa să facă progrese în ceea ce priveşte partea culturei;....cu un cuvânt se simţea nevoia de a înfiinţa în oraşul nostru un Ateneu analog aceluia din Capitală...ne bucură foarte mult să putem anunţa că mulţumită stăruinţelor d-lui Berberianu, Ateneul din Constanţa este pe cale*

[10] Vezi articolul său privitor la importanţa plajei și staţiunii Mamaia din „Liberalul Constanţei", III, nr. 36, 5 iun. 1916, p.1 cf. Stoica Lascu, *Mărturii de epocă*…, p. 734-736; Vasile Lipan, *op. cit.,* p. 7; Vasile Sârbu, Octavian Dumitru Unc, *op. cit.,* p. 280

[11] Simion Tavitian, *op. cit.*, p. 93

[12] *Ibidem*

[13] *Anuarul presei române și a lumei politice 1926-1927,* Institutul de Arte Grafice „Albania", Constanţa

[14] Stoica Lascu, *Crearea și activitatea organizațiilor județene Constanța*,…, p. 169

[15] Marian Petcu, *Istoria jurnalismului în România. Enciclopedie cronologică*, Ed. Polirom, Buc., 2012, p. 1909

[16] Dumitru C*onstantin Zamfir, Octavian Georgescu, Presa dobrogeană 1878-1980. Bibliografie comentată și adnotată,* Biblioteca Județeană Constanța, 1985, p. 123, 154, 238

[17] Aurelia Lăpușan, *O istorie a jurnalismului* dobrogean, Ed. Next Book, Constanţa, 2014, p. 112; Vasile Sârbu, Octavian Dumitru Unc, *op. cit.,* p. 280; Traian Brătianu, *Presa dobrogeană de ieri și de azi*, Editura Fundației „Andrei Șaguna", Constanța, 2013, p. 74; Simion Tavitian, *op. cit*., p. 94; Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan, *op. cit.,* p. 285, 286

[18] „Ovidiu", I, nr. 1, 15 sep, 1898 cf. Stoica Lascu, *Mărturii de epocă*,… , p. 260; Constantin Cioroiu, *Cercul literar „Ovidiu" din Constanța*, în „Referate și comuncări de bibliologie", Biblioteca Județeană Constanța, 1999, p. 16; Dumitru-Valentin Pătrașcu, *op. cit*., p. 313; Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan, *op. cit.*, p. 126

de a se înfiinţa, mai ales având în vedere numărul şi numele acelor cari până acum au aderat la înfiinţarea unei asemenea instituţii folositoare:…"[19]

Problema ridicării Palatului Comunal era una deosebit de importantă pentru constănţeni. Nu se putea ca ajutorul de primar Ioan Berberianu să nu se implice. În acest sens, pe 13 noiembrie 1911, acesta participă la întrunirea din sala Chanteeler. Fără îndoială că au existat şi neînţelegeri Astfel, în 1913, Berberianu era de părere că *„locul pe care se construieşte astăzi localul destinat pentru Primărie, numai acestui scop nu corespunde, cu toate că comuna a făcut cheltuieli destul de mari pentru această construcţiune"* şi se manifestă de acord cu cedarea imobilului, cu condiţia ca *„Ministerul să despăgubească pe comună de valoarea construcţiunii…şi să plătească terenul atât cât ocupă construcţiunea după preţul plătit expropriaţilor"*. În 1915, acesta prezida şedinţa în care se discută despre pictarea sălii principale din Palatul Comunal.[20]

Un rol deosebit l-a jucat, în 1914, în contextul iniţiativei de ridicare a unui monument dedicat regelui Carol I în Constanţa. În acest sens, Ioan Berberianu se află în comitetul ce urma a lua hotărâri în vederea realizării monumentului. În întâlnirea din 23 noiembrie 1914, consideră că *„monumentul să fie de o măreţie extraordinară, care să facă cinste oraşului Constanţa şi în acest scop, propune ca suma ce trebuie strânsă să fie cel puţin de 1000000 de lei şi monumentul să fie terminat în maximum 8 ani în care timp zice d-l Berberianu atât Comuna Constanţa, cât şi celelalte din judeţ vor avea timpul să mai contribuie din veniturile lor cu oricari sume."*[21]

La iniţiativa directorului Liceului „Mircea cel Bătrân" din Constanţa, pe 28 noiembrie 1914, se pun bazele Cohortei cercetaşilor din Constanţa. Din *„comitetul de patronagiu"* face parte şi Ioan Berberianu.[22]

Și, din acelaşi punct de vedere, intra în „atribuţiile de serviciu" şi întâmpinarea oficialităţilor şi personalităţilor care veneau la Constanţa. În acest context, familia imperială rusă, în vizita sa din iunie 1914, la Constanţa.[23] Pe 2 mai 1914, ajutor de primar fiind, saluta, în numele oraşului şi Consiliului Comunal Constanţa, delegaţia de studenţi şi profesori veniţi din Turcia. De altfel, în calitatea sa oficială, a participat şi la inaugurarea primei curse maritime Constanţa-America, pe 1 mai 1914.[24]

Ioan Berberianu a decedat, în Constanţa, pe 17 decembrie 1922.

*

Dacă ar fi să ne luăm după presa de azi, Ioan Berberianu, *„fondatorul farmaciilor din România"*, este de origine sârbă, căsătorit cu o contesă. Fiica lor, Higeea, a fost prima femeie studentă la farmacie și biologie. Şi aceasta ar fi străbunica unei vedete tv, de azi, Cristina Teodorescu.[25]

[19] „Informaţiuni", în „Constanţa", IX, nr. 299, 16 mai 1899, p. 3 cf. Doina Păuleanu, *Constanța – spectacolul modernității târzii 1878-1928*, vol. 1, Muzeul de Artă Constanța, 2005, p. 139, 261; „Constanţa", nr. 301, 30 mai 1899, p. 3 cf. Stoica Lascu, *Mărturii de epocă…*, p. 267

[20] Doina Păuleanu, *Constanța – spectacolul modernității târzii 1878-1928*, vol. 2, …, p. 466, 478, 481, 491

[21] „Liberalul Constanţei", II, nr. 13, 13 nov.1914, p. 2-3; II, nr. 15, 30 nov. 1914, p. 3 cf. Stoica Lascu, *Mărturii de epocă…*, p. 693, 696; *Dobrogea în arhivele românești 1597-1989. Profesorului Stoica Lascu la 60 de ani*, Ed. Etnologică, Buc., 2013, p. 285, 291

[22] „Liberalul Constanţei", II, nr. 15, 30 nov. 1914, p. 3 cf. Stoica Lascu, *Mărturii de epocă…*, p. 696

[23] „Liberalul Constanţei", I, nr. 33, 8 iunie 1914, p. 1-cf. Stoica Lascu, *Mărturii de epocă…*, p. 670

[24] „Liberalul Constanţei", I, nr. 29, 11 mai 1914, p. 2-3 cf. Stoica Lascu, *Mărturii de epocă…*, p. 657

[25] *VIP-uri de viță nobilă*, în „Libertatea", 3 nov. 2003

Elevele de la clasa de BALET câștigătoare la concursul „Festi Dance" Spring Edition, prof. Spirescu Teodora

Amintiri dintr-o carieră de piatră

Aurelia LĂPUȘAN

Am scris de mai multe ori despre ziaristul, dramaturgul, omul de teatru Nicolae Sever CĂRPINIȘANU. Numele lui este astăzi purtat prin premiul național de jurnalism inițiat de Asociația română de istorie a presei de personalități culturale de excepție ale timpului. Ediția din acest an a premiului a ajuns în colecția poetului, romancierului, eseistului şi jurnalistului Horia BĂDESCU. Despre viața și opera ziaristului cu trei diplome luate la Sorbona se cunosc încă puține lucruri. Episodul cel mai trist din viața lui, care i-a schimbat macazul destinului ni l-a povestit fiica ziaristului, prof. univ.dr. Letiția OPREAN, plecată de curând dintre noi. Au rămas înregistrările, documentele pe care ni le-a încredințat.

Pentru ideologia lui Sever Cărpinișan, neconformă cu cea a noilor stăpâni, la 4 august 1952, a venit pedeapsa: domiciliul forțat la Bicaz. A plecat la ordin toată familia: tata, mama, sora mamei - fără nici o legătură cu atitudinea cumnatului său - și Letiția. O decizie luată brusc, fără drept la apel.

Toți membrii familiei au lucrat la piatră. Un an și jumătate au stat în lagărul de muncă forțată de la Bicaz cioplind în pietrele carierelor. În casa lor s-au instalat soldați sovietici.

Cărpinișanii s-au reîntors acasă în 1954. Ani grei, de iarnă polară, apoi secetă sfâșietoare.

Ziaristul cu diplome luate la Sorbona a fost încadrat bibliotecar la Liceul „Mircea cel Bătrân“...

Nicolae Sever Cărpinișan

Ne spunea Letiția:

Nu am să uit expresia lui, nu înrăită, ci uluită de prăbuşire a oricărei idei de bine, nu vroia să creadă că e posibil aşa ceva. Am cărat cărţile cu un cărucior şi le-am dat. Am lăsat casa aşa cum ni s-a spus: pereţii goi şi telefonul pe podea. La ora 7:45 eram la gară, cea veche, unde acum este Primăria.

La peron era tras un tren de marfă, plecam parcă în refugiu, cu boccele. Noi cred că aveam cel mai puţin bagaj, erau unii cu foarte mult bagaj. Tata trebuia de fapt să plece peste două zile cu teatru în turneu. Eu cu mama trebuia să plecăm la Braşov. Însă totul s-a schimbat...

În gară, am început să inventariem cunoştinţele, şi erau destule. Am urcat în trenul de marfă în care eram foarte mulţi, exact cum îi duceau pe evrei la Auschwitz. Era foarte cald, 6 august. Ne-au strigat să fie siguri că suntem toţi. Iar pe la ora 12 trenul s-a pus în mişcare. Nu ştiam nimic...La Cernavodă s-a oprit pentru că unora li s-a făcut rău, erau şi bătrâni, două persoane au murit pe drum. Aşa că au deschis un pic uşile, să luăm aer.

Acolo, la Cernavodă, era echipa de teatru, îi duseseră în turneu şi ei aflaseră că în tren este tata. Erau Jean Ionescu, Viţa Ionescu, Zoe Caraman Ştefan... Toţi plângeau văzând ce se întâmplă...Apoi s-au închis uşile şi am plecat mai departe. Tata şi mama au albit în două zile.

Nu ştiam unde mergem. Şi am mers o zi şi o noapte. Am ajuns seara. Unde? No man's land, nowhere. Când au deschis uşile am văzut munte împădurit, o gară mică, camioanele trase. Lume nu era, am aflat după aceea că aveau ordin să nu iasă, să nu vadă pe nimeni. Eram la Bicazul Mare.

Au început să ne îmbarce în camioane. Noi am lăsat pe alţii mai bătrâni înainte. Aerul era într-adevăr curat, de munte. Noi am fost ultimii.

Între Bicazul Mare şi Bicazul Cheii, pe valea râului Bicaz, sunt înşirate localităţi ca mărgele pe aţă. Noi am ajuns la Bicazul Cheii, ne-au cazat în nişte cazărmi unde fuseseră soldaţi care începuseră cariera de piatră.

Şi acolo am stat, într-o cazarmă de lemn, într-o cameră cu 70 de suflete, în paturi suprapuse. În seara aceea, era târziu când am ajuns, cam ora 21, şi până când ne-am ocupat paturile, se făcuse 24:00. A doua zi de dimineaţă am văzut unde eram, de fapt. Locurile sunt foarte frumoase acolo, sau erau atunci...

Sever Cărpinișan la Paris cu un grup de colegi de facultate

Eram păziţi de miliţieni. Dar surpriza cea mai mare a fost că au fost oameni care au avut bani şi au plătit ca să nu li se ia buletinele, vânduseră care case, care pământ, şi ca să completeze locurile goale au luat familii de ţigani.

Aceia au dormit afară şi au făcut focul. A doua zi am ieşit să ne numere. Aşa capeţi mentalitatea de cireadă când eşti buimăcit şi când eşti crescut în respectul ascultării. Ne-au strigat, ne-au numărat, ne-au spus că avem domiciliul forţat, obligatoriu. Că suntem trimişi acolo la reeducare prin muncă, ne-au ţinut chiar o lecţie în sensul acesta.

Printre cei aduşi erau avocaţi, şoferi, jurnalişti, dintre cei care nu erau la închisoare, însă dintre toţi, tata era cel mai jurnalist. Mulţi jurnalişti însă făcuseră pactul cu satana, iar alţii îşi pierduseră urma pe la Bucureşti, îşi schimbaseră numele.

S-au format brigăzi. Aveam norma o tonă de piatră pe zi, iar ziua de lucru era de 12 ore. Cine reuşea să facă norma primea şi bani, 15 lei. Cine nu, nu mânca. Dar până la urmă au renunţat la chestia asta, cât se făcea, se făcea, şi era bun făcut.

În prima zi nu ne-au scos la muncă. Ţiganii au spus : mâine nu ne mai găsiţi aici şi cu adevărat, a doua zi de dimineaţă, nu mai erau acolo. Au luat-o la picior peste munte, au trecut la Gheorghieni şi de acolo mai departe, clar a doua zi nu mai erau. Nu le-a convenit nici ăstora să vadă lumea că au luat alte persoane în locul celor pe care trebuia să îi ia.

Noi am început să mergem la muncă, chiar şi copiii. Procedeul era aşa : mergeam în carieră, puşcau, puneau dinamită şi puşcau, apoi urcam unde s-a puşcat şi împingeam jos piatra, noi, ăştia mai tinerii şi mai slabi, iar ei o cărau cu roabele, femeile încărcau roabele, bărbaţii le duceau la camioane. Iar camioanele le duceau în jos. Asta a fost până când au început ploile în septembrie. Nouă nu ne-au dat voie să mergem la şcoală. Ne-au dus după aceea să lucrăm chiar pe calea ferată a Mocăniţei, să împrăştiem acolo piatră. La început ne dădeau bonuri la cantină şi am mâncat acolo până s-a intoxicat mama. Din fericire era o asistentă, erau şi doctori dar puţini, şi i-a adus de la Bicazul Mare pastile şi după aia găteam afară pe pirostrii, pe plită de metal. Cu puţinii bani pe care îi aveam, cumpăram de la săteni ce puteam pentru că nu prea aveam voie să intrăm cu ei în discuţie.

Când a dat zăpada, în octombrie, ne-au dus la muncă, în interior. Făceau nişte blocuri şi noi lustruiam cimentul, îndepărtam praful de ciment de pe mozaic. Ni se făcea mâna buretoasă, şi la un moment dat începea să sângereze. Pe 30 noiembrie ni s-a dat voie să ne mutăm în sat. Nouă, copiilor, ne-au dat voie să mergem la şcoală.

Ne-am mutat în casa unei văduve, care avea 2 camere, una mai mică şi alta mai mare, care avea intrarea de afară şi acesta a fost criteriul după care s-a luat mama, să nu deranjăm, căci toţi treceau prin camera proprietarilor şi mama nu vroia aşa. Am început să avem voie să primim scrisori, ne-au dat buletinele înapoi şi deasupra pozei era o ştampilă: DO - domiciliul obligatoriu. Deci nu puteam să mergem nicăieri. Cu toate astea mama a plecat la Bucureşti de Crăciunul acela, tata a plecat la Bacău unde o mare admiratoare a lui încerca să îi convingă pe tovarăşi să îl ia la teatru şi îl chemaseră acolo. Mama plecase la Bucureşti, la şefa de cabinet a Anei Pauker, care a fost dată jos în anul următor. Mama şi-a pus mari speranţe în drumul la Bucureşti, însă nu şi tata. Spera să obţină ridicarea domiciliului obligatoriu. De fapt am fost ridicaţi şi daţi afară din casă pentru că aveau nevoie de casa noastră, pe care de fapt şi aşa ne-o luaseră.

Anul 1953 a adus ceva ce a ajuns până la noi: moartea lui Stalin, în primăvară. În Bicaz noi eram numiţi dislocaţi în interesul economiei socialiste. Când a murit Stalin noi am simţit un sentiment de triumf, de foarte mare linişte. Am aflat la şcoală de moartea lui, când am ajuns acasă i-am spus mamei, iar ea l-a anunţat pe tata. Când a aflat, el a afirmat: acum o să ne dea şi nouă drumul.

În vara lui 1953 lucrurile s-au mai uşurat, am

primit în vizită şi rude din Constanţa. Aveam voie să primim colete şi am primit trei cărţi. Dacă a fost ceva ce ne-a lipsit în perioada asta, mai ales tatălui meu, au fost cărţile. În toată această perioadă tata a refuzat cu obstinaţie să avem discuţii pe teme culturale. Era atât de copleşit, nu atât de munca fizică cât de injusteţea şi de barbaria cu care se purtau autorităţile. Eram priviţi ca ciumaţi. Bicazul pe tata l-a strivit, ăsta este adevărul, pentru că şi-a dat seama de hidoşenia sistemului şi nu ştia cum să mă ferească să mă manifest, să nu spun ceva. Atunci am învăţat să tac. Încercam să ne încadrăm în peisaj, însă nu reuşeam. Ne temeam la gândul că nu ştiam când ne vor da drumul, dacă vom rămâne acolo definitiv sau nu.

Munca era foarte grea. Impactul dislocării a fost foarte dur şi inuman. Au fost foarte multe destine curmate, unul dintre ele fiind cel al tatălui meu. Până s-a mişcat birocraţia comunistă, şi cu ordinele de la ruşi şi din ţară, ne-au dat drumul pe data de 4 februarie 1954 din Bicaz, în cea mai cruntă iarnă a secolului trecut.

Ne-am apucat să strângem în seara aia, de parcă chiar în momentul acela plecam. A doua zi s-au întâlnit toţi bărbaţii şi au discutat cu şeful de şantier. Ne-au pus într-adevăr camioane la dispoziţie. Nu am mai stat niciun sfert de ceas. Am plecat, am încărcat ce aveam, mai nimic de fapt : plapuma, perna şi actele. Am ajuns la Bicazul Mare. Puţini s-au încumetat să mai plece atunci, deşi tuturor ne ardeau tălpile să ajungem acasă. Cei mai puţin puternici au preferat să stea să se mai primăvăreze..

Am luat bilete la Bicazul Mare pentru Bacău. Ne-am suit în tren şi am plecat. Ajunşi acolo, gara era plină de oameni care nu puteau circula mai departe pentru că drumurile erau înzăpezite. Am stat în gară până când a venit cineva cu vestea: directoarea de la şcoala sanitară din Bacău ne-a pus la dispoziţie internatul plătind o sumă modică pentru cazare. Am stat la Bacău zece zile, până s-au deschis liniile spre Bucureşti.

Nu am putut să plecăm cu primul tren, cu acela au plecat militarii. Am plecat a doua zi, nici nu pot spune cum am călătorit, ca pe timp de război. Era extrem de aglomerat. În Bucureşti am mai stat trei săptămâni, până s-au deschis drumurile spre Constanţa.

După această perioadă au supravieţuit doar aceia care au integrat lagărul în viaţa lor. Asta am făcut şi noi. Au fost însă oameni care au devenit senili din neacceptare.

Am ajuns la Constanţa în aprilie. Am fost trei seri la rând în Gara de Nord şi de abia în a treia seară am reuşit să plecăm. Când am ajuns la Cernavodă am avut senzaţia că am ajuns acasă. Când am văzut marea îngheţată am avut un sentiment de triumf. Atunci am înţeles de ce tata nu a vrut să plece în 1945 în Grecia. E ceva ce nu se poate explica. Aici eşti, aici rămâi. Sentimentul reîntoarcerii nu ne-a părăsit niciodată.

Când ne-am întors, încă din primele zile a căutat serviciu. La teatru nu l-au reprimit. L-au primit temporar cei de la proaspăt înfiinţatul Teatrul Marinei, ca regizor tehnic, dar de fapt baza era biblioteca de la liceul Mircea, căci la teatru era un fel de colaborator extern. Atunci a început şi lungul drum al memoriilor pentru scoaterea casei de la naţionalizare. Sărmanul tata, idealist cum era, credea în dreptate. Nu îşi dădea seama că sistemul era, structural, nedrept. El credea că dreptatea aia adevărată s-a păstrat pe undeva, cândva. O dată la trei, patru luni făcea câte un memoriu pentru casă, însă niciodată nu trecea prin faţa ei.

Locuiam la sora mamei. Am stat acolo din 1954 până în 1958. Întorşi în Constanţa începusem să ne temem de turnători. Tata a fost cel care a decis că educaţia mea trebuie să se facă în stilul englezesc: pe copil îl vezi, dar nu îl auzi. El s-a străduit foarte mult să mă ferească de tâmpenia sistemului, să nu mă revolt împotriva acestuia. Când am plecat la facultate, sfatul tatălui a fost: cumpără şi nu vinde, taci, nu vorbi, nu-ţi face prieteni, prietenul de azi este duşmanul tău de mâine. Arată-te mult mai proastă decât eşti pentru că prostia nu stârneşte invidie. Arată-te mai neştiutoare decât eşti".

Nicolae Sever Cărpinişan în redacţia ziarului Dobrogea Jună

Va urma

Obiceiurile elenilor de Paști

Ana Maria ȘTEFAN

Prezența elenilor pe teritoriul ținutului dintre Dunăre și Mare a fost încă din antichitate semnalată atât de izvoarele istorice, cât și de scrierile și jurnalele călătorilor ce au trecut prin Dobrogea în epoci diferite. Poetul Ovidius este cel dintâi care amintește de cele două neamuri în poemele sale: "Vrei tu să afli, poate, și cine-s tomitanii/ și ce fel de năravuri se văd în jurul meu/Cu geții în amestec sunt grecii de pe aice, / Dar geții cei sălbatici îi copleșesc pe greci."

Întrucât 25 Martie reprezintă sărbătoare națională în Grecia, (aceștia rememorând în această zi declanșarea războiului de independență din 1821 pentru eliberarea de sub dominația otomană), propun să aducem în prim plan o mică parte din obiceiurile și tradițiile care se desfășoară în mod obligatoriu în zilele de sărbătoare, marcând importanța pe care aceștia o acordă tradițiilor și se remarcă de departe ca fiind o nație ce -și păstrează și cultivă tradițiile și valorile culturale care stau la baza identității unui popor. Aceștia păstrează cu sfințenie, pe lângă limba greacă arhaică, obiceiurile, tradițiile și portul popular, cântecele și dansurile aduse de strămoșii lor de pe pământul Eladei. Există obiceiuri specifice tinerilor, vârstnicilor, diverselor evenimente din viața satului sau sărbătorilor creștine.

Unul din aceste obiceiuri legate de Paște, este *Lăzărelul.* Obiceiurile de Paști sunt ecoul tradițiilor vechi grecești pe care religia creștină le-a acceptat și pe parcursul timpului și le-a însușit. Acestea alcătuiesc o verigă vie de legătură între trecut și prezent. Înainte de 1930 nu se spunea Paști, ci *Strălucita*, și evenimentele se stabileau înainte și după aceasta. În duminica de Lăsata Secului nurorile duc portocale la soacre și își cer iertare. La fel fac și pentru nașele lor. În Insulele grecești se confecționează o păpușă numită *Kira-Saracosti*, cu șapte picioare atâtea câte săptămâni sunt până la Paști, fară gură, ca să nu mănânce (datorită postului) și să nu-i vorbească pe ceilalți, fără nas ca să nu miroasă mâncărurile, cu urechi ca să audă și cu mâinile împreunate pentru a se ruga. În fiecare vineri când oamenii merg la biserică, rup un picior al păpușii, iar ultimul în Vinerea Mare.

În ajunul Sâmbetei lui Lazăr, copiii merg de dimineață, din casă în casă, chiar și în satele vecine, purtând efigia simbolică a lui Lazăr făcută din trestie (papură) și alte materiale, împodobită cu panglici multicolore, flori de primăvară și coșulețe cu flori de primăvară. Ei fredonează cântecele lui Lazăr, iar în partea a doua aduc preaslăvire familiei, ei sunt răsplătiți cu ouă pentru a le vopsi roșii de Paște, nuci, mere, smochine și alte bunătăți. În multe locuri, gospodinele fac omuleți din aluat, numiți Lăzăruți, pe care îi oferă calzi, dimineața, copiilor veniți la colindat. În Tessalia, cu colindele „Lazarului", merg de obicei fete numite „Lazarine". Credincioșii duc în Duminica Floriilor la biserică ramuri de dafin, iar în Tracia, rodii, care

sunt luate de către fetele tinere și cele proaspăt măritate pentru a face mulți copii. Seara merg toți la biserică, ca să fie iertați, iar preotul, la rândul său își cere iertare. În Miercurea Mare, se merge la Maslul Bisericii. Iau făina pe care o păstrează tot anul ca să alunge răul. În Joia Mare, lumea vopsește ouăle roșii, de dimineață, înainte de răsăritul soarelui.

Primul ou vopsit care va fi scos din oală este păstrat la icoane tot anul. Apa roșie se aruncă într-o groapă în pământ și se acoperă cu pământ. Copiii merg la biserică să se împărtășească. Totodată, când răsare soarele se scoate din casă o batistă roșie, care se atârnă la intrarea în casă pentru a împărtăși suferința crucificării lui Iisus ce va avea loc seara. Seara, când se trag clopotele, se duc cununi de flori pentru cruce sau cadouri (batiste, cămăși). Acestea mai târziu sunt vândute de către biserică, așa cum s-a procedat și cu hainele lui Iisus. Toată noaptea bisericile sunt deschise, iar credincioșii țin să rămână alături de Mântuitorul lor cel crucificat în acea zi. În Vinerea Mare toată ziua clopotele bat. Oamenii nu fac nici o muncă (curățenie sau mâncare) și mănâncă fără ulei. Seara se face înconjurul Epitafului.

Credincioșii aleg pe cei care vor căra epitaful. Acesta este urmat de preoți, cântăreți și toți credincioșii cu lumânări aprinse. Procesiunea Epitafului parcurge toate străzile și se întoarce la biserică. La fiecare răscruce preotul face urări, iar pe tot parcursul, cântăreții și credincioșii aduc osanale.

Toate casele care se află pe drumul procesiunii au aprinse la balcoane lumânări și cadelnițe cu tămâie. La întoarcerea în biserică, toți credincioșii trec pe sub Epitaf susținut de cei aleși, la intrarea în biserică. Cea mai profundă, importantă etapă a Procesiunii Epitafului, este purificarea morală a întregului teritoriu, a caselor și a pământurilor comunității. Vinerea Mare este dedicată celor plecați dintre noi. Toți merg la cimitire și aduc celor morți ouă, flori și aprind candelele. Este ziua postului celui mai sever când unii își umezesc buzele numai cu oțet. În Sâmbăta Mare, gospodinele pregătesc cozonaci. Seara pregătesc maghirita, o supă care se pregătește în mod special cu ocazia sfintelor sărbători de Paște.

Nașterea Domnului – Crăciunul, alături de Învierea Mântuitorului - Paștele reprezintă cele mai importante sărbători ale creștinilor eleni. Cântec de Lăzărel: *Verde linte, copil cuminte,/Mama-n prag l-a crescut cu drag,/ L-a crescut de mic, mic, mic. Pân-ajuns voinic, voinic/ La câmp d-alerga,/Verdețuri aduna./ Mă ruga și se sfătuia/ Ca să meargă în satul drag,/Meargă să-și aleagă, aleagă, Câte o fată dragă, dragă,/ Eu o-i aștepta/ Când ne-om cununa./Verde linte, copil cuminte,/ Ți-aprob cu drag, cununa în cap./ Verde linte, copil cuminte,/ Ți-aprob cu drag cununa pe cap./Cununa de-argint,/ Aur mărgărit,/ De când lumea asta/ Nu s-a pomenit/ Cununa de argint/ Aur mărgărit/ De când lumea asta/Nu s-a pomenit.* (Informator Iofciu Sultana – Comuna Izvoarele)

Paștele Blajinilor

Silvia GROSSU, a lui Ionică Donos, din Basarabia

Nu o singură dată în copilăria mea îmi puneam întrebarea: *Oare rudele noastre decedate, la Paștele lor – al celor blajini – chiar stau toți și ne așteaptă să le spunem „Hristos a înviat!”?* Bunica mă înduioșase cu astfel de povestiri, ca să merg cu ea la cimitir, la această mare sărbătoare a celor răposați. Și eu o urmam cuminte, cu interes și curiozitatea unui copil căruia i s-a încredințat o taină și care crede că iată-iată ea i se va deschide.

Ne pregăteam pentru Paștele Blajinilor din ajun. Trebuia să vopsim ouă proaspete, că cele de la Paște le consumasem sau erau puține. Cozonacul copt la Paște era păstrat în beci, la rece, ca să rămână proaspăt și pentru Paștele lor, al blajinilor. Uneori mai trebuia să coacem și plăcinte, să mai înfrumusețăm coșul, să socotim pe la cine trecem și pe cine chemăm și ce le oferim pentru pomenirea celor plecați dintre noi.

Feodor Prisacari, cel mai inaintat în vârstă dintre săteni, a. n. 1922

Mormintele trebuiau îngrijite de cu vreme: curățate de plantele uscate de peste iarnă, gărduțurile sau olanele, care delimitau un mormânt de altul, dar și crucile, trebuiau îndreptate și revopsite. Pe mormântul străbunelului nu era o cruce simplă ca la celelalte rude decedate, ci una din piatră brută, pe care el singur și-o alesese și și-o cioplise cum a dorit. Mămunea povestea că după ce revenise din Siberia, după lungi ani de deportare, tatăl ei părea un pic ciudat. Închis în sine, tăcut, ursuz, neprietenos nici chiar cu ai săi, pe la nouăzeci de ani nu mai avea chef de nimic. Cu propriile sale mâini, bătătorite și noduroase își meșterise și coșciugul, îl sprijinise, alături de crucea grea de piatră, sub streașina casei și aștepta. Ce aștepta? Moartea. Eu l-am prins în viață și i-am reținut chipul. Mămunea avea dreptate – în afară de grija pentru izvoarele din Huruitoare (așa se

Pe mormânt sunt aranjați cozonacul, ouăle roșii, și lumânarea aprinsă

numea acea parte de sat, unde, zi și noapte, ani la rând, dintr-un singur deal enorm, din șaptesprezece izvoare concomitent țîșneau jeturi puternice de apă rece și cristalină) nu-l mai interesa nimic.

De Paștele Blajinilor, la cimitir veneau mai mult femeile în vârstă – îmbrobodite, cu fuste lungi din stofe întunecate, în mâini cu coșuri sau genți cu pomeni. Lăsau genții jos și căutau *cățuile* (vase plate din metal sau tinichea, cu o coadă lungă), în care presărau, peste câteva chibrituri aprinse, tămâie și smirnă și cu fumul acela puternic mirositor atămâiau toate mormintele, adică le înconjurau de la stânga la dreapta de câte trei ori. După această procedură, care uneori dura, dacă erau mai multe morminte în grija unei persoane (așa cum era cazul bunicii), lângă cruce se așternea câte un prosopel, se punea câte un ou roșu, o hrincă de cozonac, se turna puțin vin într-un pahar și se aprindea câte o lumânare. Toate aceste fiind făcute, rudele/vecinele se așezau și urmăreau cum preotul cu dascălul și coristele, cântând „Hristos a înviat din morți", înconjurau cimitirul de trei ori, purtând și steagurile din biserică. Apoi preotul, la o masă special amenajată, pe care sătenii stivuiseră colacii sau cozonacii, destinați bisericii, citea numele răposaților din pomelnicele lăsate de credincioși. Abia după acest ritual, preotul începea procedura de pomenire nemijlocit la morminte: după ce corul îngâna aceeași melodie „Hristos a înviat din morți", preotul citea acatistele, trecea cadelnița peste morminte, stropea cu vinul din pahare tărâna și se muta cu toți însoțitorii la alt răposat. După aceasta noi cu mămunea ridicam produsele de pe morminte și cu aceste modeste ofrande mergeam la alte rude sau vecini și le dădeam de pomană. Și noi, la rândul nostru, primeam pomeni. Această modalitate de comemorare, în unele sate, putea să dureze și două zile – duminică și luni, după liturghie, bineînțeles. Dacă cineva, din diferite motive, nu putea să respecte această tradiție, atunci oprobiul public îi era garantat. Satul este, de regulă, necruțător cu cei care nu respectă obiceiul.

Acum, de vreo 10-15 ani, lucrurile s-au schimbat mult. Din cauza consumismului excesiv, din cauza exodului masiv al populației, din cauza rarelor reveniri acasă anume de sărbătorile pascale obiceiurile s-au alterat – la cimitire se consumă băuturi alcoolice, pomenile depășesc cu mult limitele bunului simț, ținuta creștinilor, a tinerelor îndeosebi, nu totdeauna este decentă, iar scopul acestor comemorări este deseori uitat.

Cântece din Basarabia (sau despre poeții basarabeni din generația Unirii)

Conf. dr. Maria DANILOV

Pe segmentul 27 martie (stil vechi) – 9 aprilie, mai ales basarabenii, împreună cu toți cei de bună credință, trăiesc momente de Zile Mari. În acest an s-au împlinit 99 de ani (o cifră aproape magică (!) de la Unirea Basarabiei cu Patria-mamă. Să nu uităm că Basarabia prima – dintre provinciile românești aflate sub stăpâniri străine – s-a unit cu Țara, în 1918, în condițiile in care situația atât internă, cât și cea externă, a contextului Marelui Război, era una dezastruoasă. Și tocmai atunci, în primăvara anului 1918, când speranțele noastre erau foarte vagi, atunci când flacăra viselor noastre părea că se stinge, Basarabia a redat neamului românesc de pretutindeni speranța reînvierii și reîntregirii Neamului. Tocmai de aceea, credem că este locul să-i amintim, să-i evocăm, pe acei fii ai neamului, care fac parte din Generația Unirii. Pentru că aceste evocări îi aduc din istorie în conștiințele noastre, îi aduc printre noi, cei de astăzi. Ei ne redau încrederea, că noi vom izbuti să reașezăm istoria zbuciumată a basarabenilor în albia firească a vetrei strămoșești. „Ce” şi „cât” ştim și cunoaştem despre acea generaţie, care a realizat idealul Unirii? Or, biografiile multora dintre ei sunt doar schiţate în câteva date sumare.

Printre poeții din Generația Unirii, alături de Alexei Mateevici (1888-1917), Tudose Roman (1887-1921) și Pan Halippa (1883-1979), neapărat ar trebui să-i amintim și pe Sergiu Victor Cujba (1877-1937) și Ion Buzdugan (1887-1967). Cel dintâi amintit, Alexei Mateevici, autorul celei mai frumoase ode închinate limbii române (devenit, în 1994, Imnul Republicii Moldova), împlinește, în acest an, o sută de ani de la trecerea în eternitate. Și poate dintre toți poeții basarabeni, cel mai puțin a fost cunoscută creația lui Ion Buzdugan. Să-i dăm dreptate istoricului literar Eugen Lungu, care susține că în urma valorificării integrale a operei literare a lui Ion Buzdugan, canonul ierarhic stabilit pentru interbelicul basarabean va fi reconfigurat, iar în vârful lui se va proiecta practic „un anonim” (Eugen Lungu, *Litanii și anateme. Exilat în uitare*, în „Ion Buzdugan, Scrieri, vol. I, Știința Chișinău 2014, p. 5). Acesta era statutul de mai ieri a lui Ion Buzdugan, poet, publicist și traducător, folclorist, dar și personalitate publică binecunoscută în istoria mișcării de emancipare națională a Basarabenilor la începutul secolului XX. De altfel, politicul l-a făcut ostatic pe artist și l-a „îngropat” într-un anonimat total încă în timpul vieții.

Tânărul Ion Buzdugan (1915).

Ion Buzdugan s-a născut la 9 martie 1887 în comuna Brânzenii Vechi, județul Bălți, în familia Ecaterinei și a lui Alexandru Buzdâga. A absolvit şcoala primară în satul de baştină, iar pe cea secundară la Bairamcea. Urmează cursuri de agricultură la Gore Gorki (în Bielorusia), apoi Seminarul pedagogic din Cameniţa Podoliei. Se înscrie la Universitatea din Moscova, unde a studiat literele şi dreptul, la cea de la Iaşi, unde şi-a luat şi licenţa. Mai târziu va obține și titlul de doctor în științe economice la Universitatea din Cernăuți. Printre cei din generația sa, a adunat colecția cea mai numeroasă de școli, licențe și titluri. Acest fapt ni-l prezintă pe Ion Buzdugan drept o fire neastâmpărată și creativă, totodată, care permanent era în căutarea unor preocupări ce i-ar fi pe potriva firii sale de creator de destin.

Dintre toate ocupațiile posibile alege cariera pedagogică. Începând cu 1907, participă activ la mișcarea de emancipare națională, aderând la cea mai importantă mișcare naționalistă, constituită la Bălți de Ioan Pelivan. De mare importanţă sunt articolele lui Buzdugan de dinainte de 1901, dar şi poeziile semnate în anii 1905 și 1908, în revistele din Basarabia, cu pseudonimul „Nică Românaş”. În pofida interdicţiilor

ţariste şi a rusificării forţate a elitei, creaţiile lui Ion Buzdugan atestă – alături de multe alte fenomene convergente – rezistenţa scrisului românesc prin existenţa unei mişcări de renaştere naţională la începutul secolului al XX-lea. Încă din 1913-1914, Buzdugan publică versuri originale şi traduceri din scriitorii ruşi (sub pseudonimul Nică Românaş) la revista lunară *Cuvânt Moldovenesc* din Chişinău, fondată de N.N. Alexandri şi Pan Halippa.

Primul război mondial îl găseşte prins în şcoala basarabeană în calitate de învăţător. S-a înrolat voluntar printre primii ostaşi trimişi pe frontul dobrogean, unde a fost rănit. Este repartizat apoi la Marele Cartier General Rus al Frontului Român, unde activează la biroul informaţiilor, în grad de sublocotenent. A deconspirat un complot al militarilor ruşi. care în forfota bolşevică de la Socola, puneau la cale asasinarea regelui Ferdinand. În 1917 este ales secretar al Sfatului Ţării, iar în 1918, deputat de Bălţi în Parlamentul României, păstrându-şi mandatul pe durata a opt legislaturi. Documentele vremii atestă o activă participare la congresele învăţătorilor din Basarabia petrecute în aprilie şi la 25-28 mai 1917, când pentru prima oară s-au pus bazele învăţământului naţional. La congresul din 25-28 mai 1917 rolul lui a fost de o importanță deosebită. La ședința a IV-a a congresului a fost pusă în discuție problema alfabetului. În ședința istorică din 27 martie 1918, Ion Buzdugan (la propunerea președintelui Sfatului Țării, Ion Inculeț) dă citire *Declarației de Unire* a Basarabiei cu România. Reprezentând Sfatul Țării, participă alături de Pan Halippa, Ion Pelivan și Grigore Cazacliu la lucrările Congresului general din Bucovina în care se votează în unanimitate Unirea.

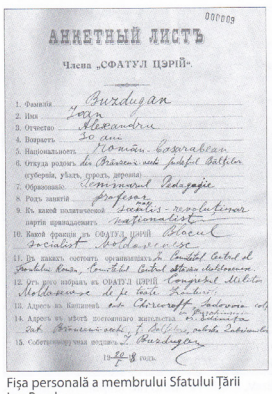
Deși reușise să scoată în România interbelică câteva volume – *„Cântece din Basarabia”*, vol. I-II (1921, 1928), *„Ţara mea”* (1928), „Păstori de timpuri” (1937), *„Metanii de Luceferi. Poeme”* (1942), care au fost și comentate scurt și zgârcit de Perpessicius, Vladimir Streinu, Nichifor Crainic și Pamfil Șeicaru, mai ales *Miresme din stepă* (1922). Pe deasupra, va mai fi distins, în 1940, cu premiul Academiei Române pentru volumul „Păstori de timpuri” (1937). Este o culegere de poeme cu caracter evocator al unei istorii aureolate de mit și legendă, de inspirație biblică, marcată de patosul elanului patriotic. Din 1940 s-a stabilit în Bucureşti. Marginalizat ca militant principal al Unirii Basarabiei cu România, a făcut traduceri din poeţii ruşi clasici: Puşkin, Esenin, Bunin, Gorki, dar şi din avangardă: Briusov, Blok. Traducerea lui A. S. Puşkin, „Evgheni Oneghin” (prefaţă de Perpessicius, Bucureşti, 1967), apărută postum în colecția „Biblioteca pentru toți”, este ultima lui lucrare. Un vis împlinit cu întârziere, de care n-a mai apucat să se bucure. A încetat din viață pe 27 ianuarie 1967, la București (înmormântat la Cimitirul Belu).

Revenind la calitatea operei folclorice culeasă și publicată de Ion Buzdugan, ar trebui să scoatem în evidență faptul că este vorba de un material deosebit de vast și prețios, totodată. Calitatea materialului cules de Buzdugan oferă o selecție orientată în scop ştiinţific. Anume autenticitatea este trăsătura caracteristică a operei sale de folclorist. Cele două culegeri de folclor basarabean pe care le tipăreşte în 1921 şi 1928 sunt fundamentale pentru reintegrarea culturii populare din provincie în ansamblul culturii tradiţionale româneşti, dar, în acelaşi timp, sunt notabile – după cum au spus specialiştii – prin calitatea materialului adunat de către tânărul învăţător pe atunci, în 1905-1916. E cu atât mai preţios materialul folcloric cules de Ion Buzdugan, cu cât, din cauza represiunii ţariste, până în 1918 a fost imposibil să se facă în Basarabia anchete şi culegeri de folclor de tipul celor desfăşurate, la finele secolului al XIX-lea şi începutul secolului XX, în Regat şi în celelalte provincii româneşti, de către Simeon Florea Marian, G. Dem. Teodorescu sau Artur Gorovei.

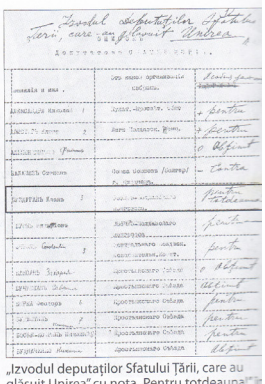

ACTUL UNIRII
VOTAT DE SFATUL ŢĂRII
LA 27 MARTIE ST. V. 1918.
În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam pe baza principiului că hotarele sînguri să-și hotărască soarta lor de azi înainte și pentru totdeauna, se unește cu mama sa România.
Trăiască Unirea Basarabiei cu România de-a pururi și totdeauna!
Președintele Sfatului Țării,
Ion Inculeț.
Vice-Președinte
Pan. Halippa.
Secretarul Sfatului Țării
I. Buzdugan.

Actul Unirii, căruia i-a dat citire în cadrul ședinței de la 27 martie 1918 Ion Buzdugan în calitate de secretar al Sfatului Țării

Ion Buzdugan. Fotografie din 1920

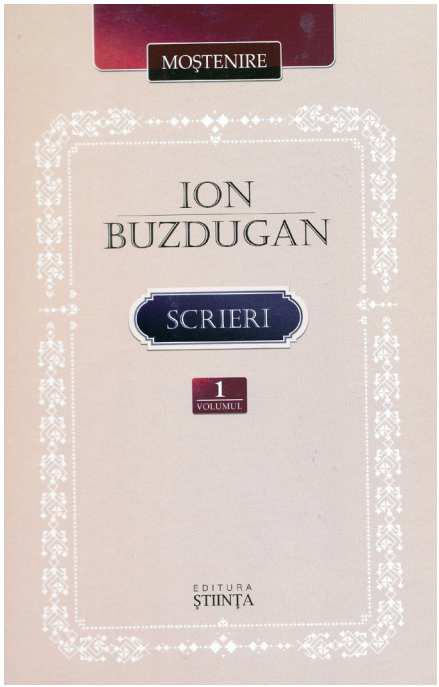

АНКЕТНЫЙ ЛИСТЪ
Члена „СФАТУЛ ЦЭРИЙ".
1. Фамилія Buzdugan
2. Имя Ioan
3. Отчество Alexandru
4. Возрастъ 30 ani
5. Національность Român basarabean
6. Откуда родомъ din Basarabia, sat. Jud. Bălți
7. Образованіе Seminarul Pedagogic
8. Родъ занятій profesor
9. Къ какой политической партіи принадлежитъ Socialist-revoluționar
10. Какой языкъ въ СФАТУЛ ЦЭРИЙ Român
11. Въ какомъ составѣ организованъ Comitetul Central al Partidului Român, Comitetul Central al Sfaturilor deputaților
12. Отъ кого избранъ въ СФАТУЛ ЦЭРИЙ Congresul Moldovenesc de pe toată Basarabia
13. Адресъ въ Кишиневѣ
14. Адресъ въ мѣстѣ постояннаго жительства
15. Собственноручная подпись I. Buzdugan
19-IV-918 годъ

Fișa personală a membrului Sfatului Țării Ion Buzdugan

„Izvodul deputaților Sfatului Țării, care au glăsuit Unirea" cu nota „Pentru totdeauna!" dreptul numelui „Буздуганъ Иванъ"

În contextul amintit se cere să subliniem că opera integrală a poetului Ion Buzdugan a fost valorificată, de curând, prin apariția unei ediții sobre, în două volume, îngrijită de Mihai şi Teodor Papuc (Ion Buzdugan, Scrieri. Vol. I-II, Știința, Chișinău, 2014). Ediţia ne oferă cvasi-totalitatea operei cunoscute a lui Ion Buzdugan. Celor patru volume de poezie edite şi celor două de folclor li se adaugă o cantitate însemnată de inedite şi o primă selecţie amplă din publicistica autorului. Volumul al doilea cuprinde *Folclor. Tradiţii populare şi Traduceri.* Folcloristul este şi el prezentat nu doar cu cele două volume tipărite, *Cântece din Basarabia* (1921) şi *Cântece din Basarabia* (1928), ci şi cu ineditele: *Din folclorul basarabean*. *Bucăţi culese de Ion Buzdugan în anii 1912–1915; Tradiţii nupţiale. Cântece haiduceşti.*

Ediţia alcătuită de Mihai şi Teodor Papuc, impecabilă sub aspect filologic, ne furnizează tot ce se poate şti astăzi despre Ion Buzdugan şi opera sa. Nimic nu mai împiedică reintegrarea lui în istoria literaturii române,

ca foarte bun scriitor, ca tradiţionalist nedogmatic şi intelectual complex, reprezentând cu demnitate Basarabia atât de greu încercată. Are dreptate Eugen Lungu, care susține tranșant: „când ai atât de puţin, totul contează”. Or, fără să fie impunătoare, opera lui Ion Buzdugan este importantă în contextul Basarabiei şi semnificativă în cel al literaturii române, în întregul ei. Patru volume de poezie antume *(Miresme din stepă*, 1922; *Ţara mea*, 1928; *Păstori de timpuri,* 1937; *Metanii de luceferi,* 1942) şi trei rămase în manuscris, două culegeri de folclor edite şi două inedite, o bogată publicistică şi corespondenţă şi o la fel de substanţială operă de traducător îl îndreptăţesc pe Ion Buzdugan la o recuperare critică. Una care, fără să exagereze, pe criterii sentimental-patriotice, valoarea poeziei sale, să îl readucă pe scriitorul şi intelectualul basarabean în istoria literaturii române.

Deosebit de relevantă este „Precuvântarea” semnată de Pan Halippa pentru volumul de folclor *Cântece din Basarabia* (1921). Acest fapt istoric stă mărturie că Ion Buzdugan avea intenția să-și publice materialele adunate, însă timpurile tulburi n-au fost pentru creație și muncă științifică. Pentru a pătrunde semnificația istorică a contextului basarabean în care au fost adunate de către Ion Buzdugan acele perle din folclorul satelor noastre românești, redăm în continuare un fragment din textul semnat de Pan Halippa, încă în 1917: „Cel dintâi mănunchi de flori de pe câmpia Basarabiei, socotită atâta vreme stearpă! Și ce miros plăcut, miros plin de farmec, miros de primăvară!

Sunt flori sădite și crescute cu grijă și dragoste de către iubitorii de frumos, ce neamul nostru moldovenesc îi are din belșug în satele tupilate prin văile și hârtoapele Basarabiei.

Harnicul nostru prieten *Ion Buzdugan* (Nică Românaș) le-a adunat din gura flăcăilor și fetelor, în mai multe părți ale țării. Aceste plăsmuiri frumoase au fost multă vreme singura dovadă că neamul moldovenesc în Basarabia trăiește. Rece era vântul care sufla de la miazănoapte. Din împărăția robiei și întunericului țarist, doar florile sufletului moldovenesc n-au înghețat. Căci erau nemuritoare.

De azi înainte ele vor înflori în voie, scăldându-se în lumina și căldura soarelui românesc!

Multă vreme cântecele noastre au fost singurul semn de legătură vie a poporului moldovenesc din Basarabia cu bolta înstelată și cu Dumnezeul veșnic din cer […]. Binecuvântat, deci, fie cântecul moldovenesc – podoaba sufletului nostru și liturghia durerii noastre în veacul de robie și durere prin care am trecut”.

Aşadar, de la poetul Ion Buzdugan ne-a rămas o moștenire folclorică deosebit de valoroasă – „Cântece din Basarabia”, apărută în două volume (1921 și 1928) și republicată integral la Chișinău, în 2014. O operă complexă, în care poezia, publicistica, folcloristica şi traducerile se adună spre a contrazice imaginea comună a politicianului român, de ieri, de azi și, poate, de mâine. Fără îndoială, generațiile de azi si cele viitoare nu se pot afirma in afara memoriei și conștiinței istorice. Ei, cei de ieri, mai ales poeții basarabeni din Generația Unirii, ne-au lăsat încrederea în rădăcinile noastre spirituale, care sunt aceleași peste tot întinsul Țării – de la „Nistru până la Tisa”.

Scriitori antici despre Callatis și callatieni (II)

Cercetător științific doctor Sorin Marcel COLESNIUC

În numărul trecut al Revistei *DATINA* am scris despre istoricii și geografii antici: Scylax din Cariadna, Pseudo-Scymnos, Diodor din Sicilia și Strabon, care au consemnat, în lucrările lor, importante informații despre cetatea Callatis și locuitorii ei. În acest număr voi continua să prezint noi informații despre Callatis și callatieni, menționate, în urmă cu două milenii, de alți scriitori antici: Pomponius Mela, Pliniu cel Bătrân, Memnon, Ptolemeu, Apian și Arian.

Pomponius Mela s-a născut în Spania și a trăit în prima jumătate a secolului I p.Chr. În lucrarea sa, *Descrierea pământului*, alcătuită din trei volume, autorul a adunat informații din diverse cărți, prezentând inclusiv obiceiurile și viața cotidiană a locuitorilor din ținuturile descrise.

Pomponius Mela îi prezintă, printre alții, pe sciți și pe traci și descrie țărmul de vest al Pontului Euxin, motiv pentru care redau următorul fragment din opera sa: „Aici se deschide marele Pont. În afară de câteva locuri unde sunt promontorii, țărmul este în general lung și drept, iar pe alocuri șerpuitor; dar, fiindcă în partea din față țărmul se îndepărtează mai puțin decât pe stânga și pe dreapta, marea se înconvoaie prin înclinări domoale până face de ambele părți unghiuri adânci și foarte încovoiate în formă de arc scitic. Marea este puțin adâncă, furtunoasă, plină de neguri, cu puține porturi și fără să aibă în jurul ei un țărm lin și nisipos; ea este aproape de vânturile de miazănoapte și nefiind adâncă are valuri multe și clocotitoare. Din pricina firii deosebit de crude a locuitorilor de pe țărmul ei, a fost numită odinioară Axenus (Neospitalieră), dar mai târziu, prin contact cu alte populații, locuitorii și-au îmblânzit puțin obiceiurile și marea a fost numită Euxinus (Ospitalieră).”[1]

Am precizat, în numărul trecut al revistei, că cetatea Callatis a fost întemeiată pe locul unei așezări getice, care apare în izvoarele istorice sub două denumiri: Cerbatis și Acervetis. Iată cum îi descrie Pomponius Mela pe traci și, mai ales, pe geți: „Tracia este locuită de un singur neam de oameni, tracii, având însă fiecare alt nume și alte obiceiuri. Unii sunt sălbatici și cu totul gata să înfrunte moartea, mai ales **geții**. Acest lucru se datorește credințelor lor deosebite; unii cred că sufletele celor care mor se vor întoarce pe pământ, iar alții socotesc că, deși nu se vor mai întoarce, ele totuși nu se sting, ci merg în locuri mai fericite; alții cred că sufletele mor negreșit, însă că e mai bine așa, decât să trăiască. De aceea, la unii sunt deplânse nașterile și jeliți nou-născuții; dar, dimpotrivă, înmormântările sunt prilej de sărbătoare și le cinstesc ca pe niște lucruri sfinte, prin cânt și joc.”[2]

[1] Pomponius Mela, *Descrierea pământului*, I, 19, 102, în *FHD*, vol. I, p. 387.
[2] *Ibidem*, II, 2, 16, în *FHD*, vol. I, p. 389.

Creștinismul pătrunde în Scythia Minor începând cu a doua jumătate a secolului I p.Chr.[3] și obiceiurile religioase ale locuitorilor de aici se vor schimba. Primul care a desfășurat activități misionare în Scythia Minor a fost Sfântul Apostol Andrei, care a predicat Evanghelia inclusiv în orașele grecești de pe țărmul Mării Negre: Histria, Tomis și Callatis. Învățătura creștină se va manifesta liber abia după anul 313 p.Chr., când, prin Edictul de la Milano, a fost garantată toleranța religioasă în Imperiul Roman, iar creștinismul a fost recunoscut ca religie.

Cercetările arheologice desfășurate pe teritoriul Dobrogei de astăzi au dus la descoperirea a numeroase dovezi ale pătrunderii creștinismului, în spațiul dintre Dunăre și Marea Neagră, încă din primele secole după Hristos: bazilici, morminte, inscripții, vase de cult etc. La Mangalia au fost descoperite morminte paleocreștine în necropola romano-bizantină din partea de vest a orașului, iar în Muzeul de Arheologie „Callatis" sunt expuse fragmente arhitectonice pe care a fost sculptat semnul crucii și diverse obiecte creștine.

Revenind la descrierea obiceiurilor geților, Pomponius Mella adaugă: „Nici femeile nu au o fire slabă. Ele doresc din cale afară să fie omorâte deasupra cadavrelor bărbaților morți și să fie îngropate împreună. Deoarece un bărbat are mai multe soții, pentru a dobândi această cinste, ele dau o mare luptă în fața celor care trebuie să hotărască aceasta. Ea se acordă aceleia care are moravurile și conduita mai bună, iar cea care învinge în această întrecere este în culmea bucuriei. Celelalte jelesc cu glas tare și își arată deznădejdea prin plânsete foarte puternice."[4]

Referitor la cetatea Callatis, Pomponius Mela precizează: „Pe țărm, aproape de Istru, se află Histropolis, apoi **Callatis**, întemeiată de milesieni, apoi Tomi, portul Caria și promontoriul Tiristis. Dincolo de acesta este celălalt unghi al Pontului, în partea opusă unghiului dinspre Phasis, care ar fi asemănător, dacă nu ar fi mai mare. Aici a fost cetatea Bizone, dărâmată de un cutremur de pământ. Acum există portul Crunos și orașele Dionysopolis, Odesos, Mesembria și Anchialos, iar pe fundul golfului, chiar acolo unde Pontul își încheie cea de-a doua curbură a sa printr-un unghi, se află Apollonia, oraș mare."[5]

Se observă că autorul enumeră în ordine greșită, de la nord la sud, cetățile întemeiate de greci, ordinea corectă fiind: Histria, Tomis și Callatis. Mai mult, cetatea Callatis nu a fost întemeiată de milesieni, după cum menționează Pomponius Mela, ci de coloniștii dorieni veniți din Heracleea Pontică. Cetățile Histria și Tomis au fost întemeiate de grecii veniți din Milet.

Pliniu cel Bătrân s-a născut în anul 23 p.Chr., în zona Italiei de Nord, dar s-a mutat la Roma încă din anii tinereții. A murit în anul 79, când a erupt

[3] Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Editura Ex Ponto, Constanța, 1998, p. 138.

[4] Pomponius Mela, *Descrierea pământului*, II, 2, 16, în *FHD*, vol. I, p. 389.

[5] *Ibidem.*

Vezuviul, pe când se afla la comanda flotei de la Misenum. A scris numeroase lucrări literare și științifice, dintre care s-a păstrat în întregime doar *Istoria Naturală*, alcătuită din 37 de cărți, dedicată împăratului Titus.

În *Istoria Naturală* este menționată, printre altele, și cetatea Callatis: „Căci, de cealaltă parte, Tracia începe de la malul Pontului, unde se varsă fluviul Istru, și are în acea parte cetățile cele mai frumoase, ca Histropolis, colonie a milesienilor, Tomis, **Callatis,** numită înainte **Cerbatis**, și Heraclea. A avut și cetatea Bizone, înghițită de un cutremur de pământ; acum are cetatea Dionysopolis, numită mai-nainte Crunin; pe lângă ea curge râul Zyras. Tot ținutul acela l-au stăpânit sciții porecliți *plugari*."[6] Heraclea nu a fost identificată până în prezent. Este posibil ca ea să fi fost o colonie a Heracleei Pontice.

Pliniu cel Bătrân continuă: „M. Varro măsoară în felul următor: de la intrarea în port până la Apollonia, o sută optzeci și șapte de mii cinci sute de pași; tot atâta până la **Callatis**; până la gura Istrului o sută douăzeci și cinci de mii; până la Boristene două sute cincizeci de mii; până la Chersones, orașul heracleoților, treisute șaptezeci și cinci de mii de pași; până la Panticapaeum, pe care unii îl numesc Bospor, orașul cel mai îndepărtat pe coasta Europei, două sute douăsprezece mii cinci sute; la un loc face un milion treisute treizeci și șapte de mii cinci sute."[7]

[6] Pliniu cel Bătrân, *Istoria Naturală*, IV, 11 (18), 44, în *FHD*, vol. I, p. 399.

[7] *Ibidem*, IV, 12, (24), 78, în *FHD,* vol. I, p. 401.

Și ultimele informații despre cetatea Callatis, păstrate din lucrările scrise de Pliniu cel Bătrân, sunt următoarele: „Numeroase sunt segmentele pe care romanii le numesc cercuri, iar grecii paralele... Paralela a șaptea începe de la celălalt țărm al Mării Caspice, cuprinde **Callatis**, Bosporul, Boristene, Tomis, Tracia posterioară, pe tribali, restul Iliriei, Marea Adriatică, Aquileia..."[8]

Memnon a trăit în prima jumătate a secolului al II-lea p.Chr. A scris o istorie a cetății Heracleia din Pont, alcătuită din 14 cărți, din care s-au păstrat doar câteva fragmente. În primele opt cărți a descris evenimentele de până în anul 364 a.Chr., iar în următoarele șase cărți a prezentat istoria orașului până în secolul I a.Chr.

Referitor la perioada în care cetatea Callatis se afla sub stăpânirea macedoneană, Memnon îl amintește pe Clearh, conducătorul cetății Heracleia, care a participat la campania lui Lisimah împotriva geților, ambii find luați prizonieri. Din fericire pentru amândoi, după eliberarea lui Lisimah a fost eliberat și Clearh. „Nu mult după aceea, a izbucnit un război, pe care-l porniseră bizantinii împotriva **callatienilor** – aceștia erau coloniști ai heracleoților - și (totodată) împotriva istrienilor, pentru emporiul de la Tomis, care se afla în vecinătatea callatienilor. Aceștia se gândeau să facă acolo un monopol al lor. Și unii și alții trimiseră soli heracleoților, ca să le vină într-ajutor, dar aceștia nu acordară sprijin militar nici unora nici altora, ci trimiseră în ambele

[8] *Ibidem*, IV, 33, (39), 218.

părți soli care să-i împace, fără ca strădania lor să fi ajuns la rezultat. Locuitorii din **Callatis** suferiră multe pierderi din pricina dușmanilor și mai târziu începură tratative de pace, dar n-au mai putut să le refacă din această nenorocire."[9]

Ptolemeu a trăit în Egipt, în orașul Alexandria, pe la mijlocul secolului al II-lea p.Chr. Este originar din Ptolemais, a scris mai multe lucrări, a pus bazele geografiei matematice și a calculat longitudinea și latitudinea a 8.000 de localități, printre care și orașele din Dacia, Moesia Superioară, Moesia Inferioară și Tracia.

Astfel, în lucrarea *Îndreptar Geografic*, în cartea *Așezarea Moesiei Inferioare (Harta a IX-a a Europei),* prezintă latitudinea și longitudinea localităților din Moesia Inferior. Dintre acestea le-am selectat doar pe cele de pe marginea Pontului Euxin, printre care se află și cetatea Callatis: „Coasta de miazănoapte a Moesiei se mărginește cu Țărmul Pontului ce vine după acele guri, până la punctul terminal pomenit de lângă Tracia, (aceasta din urmă) având gradele 55° și 44°40'. Așezarea acestei coaste se prezintă astfel. După Gura Sacră (Brațul Sf. Gheorghe) a fluviului Istru: Promontoriul Pteron, Cetatea Istros, Tomi, **Callatis** (54°40' - 45°30'), Dionysopolis, Promontoriul Tiristis, Odessos, Gurile fluviului Panysos, Mesembria."

Apian s-a născut în jurul anului 100 p.Chr., la Alexandria, și s-a stabilit la Roma. A făcut parte din ordinul cavalerilor și a deținut funcția de *procurator Augusti*. A scris o *Istorie romană* alcătuită din 24 de cărți, organizând povestirile sale după criteriul etnic.

În cartea *Iliria*, din *Istoria romană*, amintește de ținutul din vestul Pontului Euxin, din timpul expediției din anii 72 – 71 a.Chr., când a fost luată și dusă la Roma statuia lui Apollo: „Făcând o expediție împotriva moesilor, Marcus Lucullus, fratele lui Licinius Lucullus – care s-a războit cu Mitridate –, ajunse până la fluviul unde sunt cele șase orașe vecine cu moesii: Istros, (**Callatis**), Dionysopolis, Odessos, Mesembria (și Apolonia) – de unde (din **Callatis**) a dus la Roma statuia uriașă a lui Apollo, depusă pe muntele Palatin."[10] În realitate, statuia a fost luată din Mesembria și a fost dusă la Capitoliu, iar despre acest fapt menționează Pliniu cel Bătrân (IV, 13 (27), 92; XXXIV, 7 (18), 39) și Strabon (VII, 6, 1).

Arian este originar din Nicomedia (Bitinia) și a trăit, cu aproximație, între anii 95 – 175 p.Chr. A deținut importante funcții militare și civile, printre care și cea de guvernator al Capadociei. A scris numeroase lucrări istorice, militare și filozofice, mai cunoscută fiind *Expediția lui Alexandru cel Mare*, o amplă lucrare alcătuită din șapte cărți.

În *Expediția lui Alexandru cel Mare*, Arian descrie campaniile regelui macedonean și, cu acest prilej, îl menționează și pe Cretheus din Callatis: „(În regiunea ihtiofagilor), Alexandru trimite pe Cretheus din **Callatis**, ca să aducă aceste (provizii)."[11]

În *Descrierea călătoriei în jurul Pontului Euxin*, Arian face următoarele precizări: „De la gura Istrului, numită Psilon, și până la cea de-a doua gură sunt șaizeci de stadii. De aici și până la gura ce se numește Calon sunt 40 de stadii. Iar de la Calon la a patra gură a Istrului cu numele de Naracon sunt alte 60 de stadii. De aici la a cincea gură sunt o sută douăzeci de stadii. Din acest punct și până la cetatea Istria sunt cinci sute de stadii, iar de la Istria până la cetatea Tomis trei sute de stadii. De la Tomis până la cetatea **Callatis** sunt alte trei sute de stadii. Aici se află un loc de ancorat. De aici până la Portul carienilor sunt o sută optzeci de stadii. Teritoriul din jurul portului se numește Caria. De la Portul Carienilor până la Tetrisias sunt o sută douăzeci de stadii. De aici și până la Bizone se întinde un ținut, fără porturi, de șaizeci de stadii. De la Bizone până la Dionysopolis sunt optzeci de stadii. De aici până la Odessos avem două sute de stadii. Aici este loc de ancorat. De la Odessos până la poalele muntelui Haemus, care se întinde până la Pontul Euxin, sunt trei sute șaizeci de stadii. Și aici iarăși se află un loc de ancorat. De la muntele Haemus până la cetatea Mesembria sunt nouăzeci de stadii. Găsim și aici un loc de ancorat. De la Mesembria până la cetatea Anchialos sunt șaptezeci de stadii și de la Anchhialos până la Apollonia sunt o sută optzeci de stadii. Acestea sunt cetățile grecești colonizate în Sciția, pe stânga celui ce plutește (intrând) în Pontul Euxin."[12]

În numărul viitor al revistei voi continua cu prezentarea unor alte importante izvoare istorice scrise, referitoare la cetatea Callatis, păstrate, din fericire pentru noi, timp de aproximativ 2.000 de ani.

[9] Memnon, *Despre Heracleia*, 13 (21), FGr.Hist, III B, p.347-348, în *FHD*, vol. I, p. 511.

[10] Ptolemeu, *Îndreptar Geografic. Așezarea Moesiei Inferioare (Harta a IX-a a Europei),* III, 10, 3, în *FHD*, vol. I, p. 553.

[11] Apian, *Istoria romană. Iliria*, 29, 85, în *FHD*, vol. I, p. 569.

[12] Arian, *Expediția lui Alexandru*, VI, 23, 5, în *FHD*, vol. I, p. 589.

A umbla [de] frunza frăsinelului

Ioan ADAM

Spre finalul scânteietoarelor lui ***Amintiri din copilărie*** Creangă evocă ultimul episod al peregrinărilor sale pe drumul întortocheat al preoţiei. În ciuda pozei de şcolar leneş ce nu se ostenea până într-atât încât să moară învăţând, Creangă avea tragere de inimă spre carte, punând în asta râvna ţăranului care transformă cultura într-un instrument practic. Cine citeşte atent ***Amintirile***… observă că, încă puber, Ionică a lui Ştefan a Petrei îşi făcea cu seriozitate planuri de viitor, cumpănindu-şi gospodăreşte scopul cu mijloacele. În seminar era cotat de altminteri ca un elev „eminent” mai ales la disciplinele teologice, indiciu clar de precoce interes „profesional” pentru preoţie, meserie lesnicioasă graţie căreia se „mănâncă şi de pe viu şi de pe mort” în ritmul acelei vechi înţelepciuni populare invocate şi de popa Trăsnea: „Condacul umple sacul şi troparul hambarul”. Însă până atunci candidaţii erau bine dijmuiţi de „zimţi, oiţe, stupi, cai, boi” de către dascăli din tot felul de şcoli efemere, unde se învăţa carte pe sponci. Ionică „înşiră” şcolile din Humuleşti, Broşteni („în crierii munţilor”), Neamţ, Fălticeni, „fabrica de popi” de aici desfiinţându-se în Postul Mare, spre via lui supărare şi a consăteanului său Zaharia lui Gâtlan, care izbucneşte:

– Fire-ar afurisit să fie cine a mai desfiinţat şi catiheţiile cele, tocmai acum în vremea noastră! […] Când să-ţi petreci şi tu tinereţea, apucă-te de cărturărie; parcă are omul zece vieţi! Tot umblând noi din şcoală în şcoală, mai mult, ia, aşa ***«De frunza frăsinelului»***, mâne, poimâne avem să ne trezim nişte babalâci gubavi şi oftigoşi – numai buni de făcut popi, ieşiţi din Socola.[1]

De ***frunza*** cu pricina vorbeşte şi tatăl lui Harap-Alb, când fiii mai mari i se întorc ruşinaţi acasă speriaţi de ursul „grozav” ce le ieşise în cale la capătul unui pod. Morala părintească îi arde ca un şfichi pe flăcăii fricoşi care-au dat cinstea pe ruşine:

– Ce mânca văd eu bine că ai, despre asta nu e vorbă, fătul meu, […] dar, ia spuneţi-mi, ruşinea unde o puneţi? Din trei feciori câţi are tata, nici unul să nu fie bun de nimica?! Apoi, drept să vă spun, că atunci degeaba mai stricaţi mâncarea, dragii mei… Să ***umblaţi*** numai aşa, ***frunza frăsinelului***, toată viaţa voastră şi să vă lăudaţi că sunteţi feciori de craiu, asta nu miroasă a nas de om…Cum văd eu, frate-meu se poate culca pe o urechie din partea voastră; la sfântul Aşteaptă s-a împlini dorinţa lui. Halal de nepoţi ce are! Vorba ceea:

La plăcinte, înainte,
Şi la războiu, înapoi.[2]

Cu sau fără prepoziţia ***de***, zicala respectivă înseamnă ***a umbla fără de nici un rost, fără vreun scop, în dorul lelii***. Românul de la ţară, care e un

[1] Ion Creangă, ***Poveşti, Amintiri, Povestiri***, *ed. cit.*, p. 222.
[2] *Ibidem*, p. 83-84.

om practic, cumpătat, caută un rost, o finalitate în toate şi deci nu vede cu ochi buni irosirea timpului pe fleacuri. O mulţime de alte expresii ironizează de altminteri aplecarea nefirească spre nimicuri a omului leneş ce nu-şi vede de treabă. Despre el se spune că ***umblă alandala, brambura, în bobote, fără căpătâi, creanga, teleleu Tănase, razna, după cai verzi pe pereţi*** sau, tot atât de rău, ***după potcoave de cai morţi.***

De unde a ieşit însă vorba ***a umbla [de] frunza frăsinelului***? În primul rând să vedem ce este ***frăsinelul***. Din capul locului trebuie să precizez că ***frăsinelul*** nu este un frasin mai mic. Între cele două plante sunt mari deosebiri. ***Frasinul***, pe numele său ştiinţific *Fraxinus excelsior,* e un arbore înalt, ce poate atinge vreo 40 de metri, cu tulpină cenuşie, cilindrică, dreaptă, cu coroană rară, frunze compuse şi cu flori unisexuate, lipsite de corolă. Dacă acesta apare mai ales prin locuri umede, o varietate a lui, ***frasinul de munte*** sau ***mojdreanul,*** creşte pe culmi. Coaja lui secretă un soi de substanţă zaharoasă numită „mană", care constituie un eficient purgativ pentru copii.

Frăsinelul însă, căruia botaniştii îi zic *Dictamnus albus* sau *Dictamnus fraxinella,* e o plantă ierbacee medicinală şi ornamentală, cu flori mari, albe sau trandafirii, plăcut mirositoare şi de aceea şi cultivată în grădini. Ea e răspândită mai ales prin Banat, Oltenia, Muntenia şi Dobrogea, dar se găseşte şi prin podişul Covurlui, prin zona satelor Rogojeni şi Oancea, de pe Prut, unde i se mai spune şi ***cinci degete***. Numele său latinesc are un tâlc ce poate fi regăsit, pe o cale mult ocolitoare, şi în zicala românească la care mă refer aici. *Dictamnus fraxinella* era floarea *Diktynnei,* zeiţă arhaică celebrată acum câteva mii de ani în insula Creta. *Diktynna* era o zeitate cu statut incert, şi celestă şi htonică (adică pământeană), şi fecioară şi mamă. Alte surse, între altele ***Dicţionarul de mitologie generală*** al lui Victor Kernbach, susţin că aceasta era confundată câteodată cu o nimfă cretană numită *Brihomartis* (ceea ce înseamnă Fecioara Dulce), pe care regele Minos a urmărit-o aţâţat prin toată insula; se spune că nimfa a scăpat de agresiune aruncându-se în mare de pe o stâncă, dar a căzut în năvodul *(δίκτυον)* unor pescari.

Mult mai târziu, *Diktynna* a devenit un epitet cinegetic al zeiţei Artemis sau Diana. Aceasta era o zeiţă a lunii şi a vânătorii ce purta întotdeauna o cunună de frăsinel. Cultul acestei zeităţi, cult cu lăstari târzii şi la români, l-a preocupat şi pe George Coşbuc, care, într-un articol publicat în 1906 în revista ***Şezătoarea săteanului***, spunea că era invocată fie ca aducătoare de lumină, fie ca ajutătoare la naşteri.

Într-adevăr, din rădăcina frăsinelului, vechii cretani extrăgeau un leac foarte eficient în combaterea bolilor femeieşti şi a neplăcerilor legate de sarcină. „Frăsinelului – scria Coşbuc – i se închinau femeile bolnave şi cele însărcinate, pe vremea când înflorea frăsinelul şi anume în ziua întâi a lunei nouă. Îi aduceau jertfe – cum îi aduc şi oltenii pâne şi vin – şi apoi cu cântece de laudă îl săpau şi-i păstrau rădăcina ca să-şi fiarbă din ea leacuri."[3] Cultul zeiţei era oficiat în cadrul unor procesiuni exclusiv femeieşti. Leacul obţinut din rădăcina frăsinelului tămăduia efectiv.

Nu ştiu prin ce miracol, dar prin Oltenia, unde am auzit şi eu pentru prima dată această expresie, cultul dendolatru[4] al frăsinelului exista până mai deunăzi şi cine ştie dacă nu mai dăinuie şi acum în localităţi mai izolate.

Frăsinelul oltenesc este însă o varietate mezină, degenerată, a celui cretan. Ţăranii, bărbaţi şi femei, din părţile Bumbeştilor îi închinau pâine şi vin, dar nu-i căutau neapărat rădăcina cu efecte curative certe, ci vârfurile, eflorescenţele, frunzele. Ajunse la maturitate brusc, într-o seară, acestea se pulverizează până în dimineaţa zilei următoare. Negreşit, asta nu se întâmplă la toate plantele o dată.

Din inegalitatea maturizării lor biologice, babele, doftoroaiele satelor, făceau prilej de mister, de incantaţii, descântece, proorociri şi ghicit în pahare cu vin, fără a miza însă efectiv pe calităţile terapeutice ale ierbii respective. Leacul distilat astfel (în care frunzele, mai uşor de găsit, erau mai numeroase) era fără valoare medicală. Şi astfel, farmacologia populară deraiază în superstiţie şi eres, pe care românul serios le ia în derâdere, ca pe nişte lucruri fără rost.

A umbla [de] frunza frăsinelului a ajuns să însemne în ochii lui nu căutarea unui leac, ci curată pierdere de vreme.

---

[3] G. Coşbuc, *Cultul frăsinelului,* în ***Opere alese***, IV, *ed. cit.*, p. 509.

[4] ***Dendolatria*** (= cultul arborilor) e o caracteristică a religiilor timpurii ale popoarelor ariene. Celţii venerau stejarul, indienii smochinul, scandinavii bradul, arinul, frasinul. Nordicii credeau că primii oameni – ***Askr*** şi ***Embla*** – au fost făcuţi dintr-un frasin şi un arin. Constantin Stamati, merituosul, dar puţin cunoscutul poet român din Basarabia înstrăinată, scria pe la mijlocul veacului al XIX-lea nişte versuri cu tâlcuri vechi: „Stejarul falnic un soţ doreşte/ Fie şi frasin ce orice vânt/ Cu a lui frunze se hârjoneşte.../ El însă cere soţ pe pământ." Tot el glosa apoi: „Ştiu toţi zicătoarea din Moldova pentru femeile sau bărbaţii sprenţari, că adică ei ***umblă ca frunza frăsinelului***; pentru că frunza acestui copaciu se mişcă, se clatină şi se întoarce de cea mai puţinea boare de zefir." (v. Constantin Stamati, ***Muza românească***, Compuneri originale şi imitaţii din autorii Europei. Text stabilit de Ion şi Rodica Rotaru. Introducere, note şi variante, bibliografie şi glosar [de] Ion Rotaru, col. Scriitori Români, Editura Pentru Literatură, Bucureşti, 1967, p. 495). Desţăratul ţinea minte vorba de acasă, dar confunda frasinul cu frăsinelul.

Ovidius și Valerius Messalla din neamul lui Ioan de Hunedoara și Matei Corvin

Constantin BOTEA, Canada

Putem să considerăm ca o enigmă fascinația oamenilor pentru Ovidius și pentru opera lui unică. Atracția pentru a-i studia viața și opera a continuat să-i pasioneze pe cititori și pe oamenii de litere încă din timpul vieții lui și până în zilele noastre.

Știm cu toții că Ovidius s-a născut la Sulmona, localitate soră a Constanței. Un noroc nesperat pentru noi a făcut ca Ovidius, "ostracizat" de împăratul Augustus în cetatea Tomis , fiind cuprins de o nostalgie profundă și scriind Tristele, ne descoperă detalii unice și de valoare inestimabilă despre Tomis și Sulmona, despre casa și familia lui, despre stilul de viață al geților și romanilor și despre evenimente având loc în urmă cu 2000 de ani. Nici o fotografie (dacă ar fi fost posibilă în acea epocă) sau un film nu ar fi fost așa de bogate în detalii esențiale ca cele în amănunt descrise în epistole din Tristele ovidiene.

Scrie Ovidius în Tristele 4.10.5-13:

M-am născut în anul când ambii consuli au pierit
De mâna lui Antoniu, și sunt urmaș al unei familii străvechi,
nu vreun oarecare cavaler nou înobilat
abia ieri, cu ajutorul banilor sau averii.
N-am fost primul copil în familie, ci m-am născut,
după fratele meu care a venit pe lume cu 12 luni mai devreme,
Și exact în aceeași zi născuți,
Așa că ne serbăm nașterea cu aceeași ocazie,
Cu două torturi, în luna Martie, la timpul festivalului sacru al victorioasei Minerva.

Acestea sunt propriile mărturisiri ale lui Ovidius, care în mod expres menționează că nu a fost "primul născut". A fi primul fiu născut "într-o familie străveche" în triburile italice ar fi avut un mare impact psihologic în felul cum va crește și va fi educat copilul. Centrul și valoarea fiecărei străvechi familii constă în prezența în cadrul ei a trei generații pe linie bărbătească: tatăl familiei, fiul și fiul fiului.

De aceea Virgilius a făcut această triadă (tată, fiu, nepot), esența operei sale Eneida, narațiunea epică a fondării Romei. Enea scapă din Troia cuprinsă de flăcări, cărând în spate pe bătrânul

tată și conducându-l de mână pe copilul său. De-a lungul epopeii Eneidei, soția lui Enea moare, însă pierderea ei nu întrerupe continuitatea familiei, iar trio-ul tată, fiu, nepot constituie fundația viitoare a unei noi și puternice familii, fondatoare a Romei.

Și totuși în cazul familiei lui Ovidius Naso, s-a întâmplat ca ambii băieți să se bucura de aceleași drepturi fără deosebire, lucru care cumva vine în contrast cu tradiția menționată ca primul fiu născut să moștenească drepturi speciale. Explicația abaterii de la regulile tradiționale ar fi fost justificată de tatăl copiilor (Ovidiu și fratele lui) ca fiind un semn divin faptul că ambii fii (fără a fi gemeni) s-au născut pe 20 martie, a doua zi din Quinquatrus, un festival de 5 zile (19 – 23 Martie) dedicat nașterii Minervei, zeița înțelepciunii, artei și războiului.

Vedem așadar că Publius Ovidius Naso a fost considerat ca având un statut special chiar din ziua când s-a născut. Curând se va dovedi că Ovidius este înzestrat cu inteligență și aptitudini aparte, ceea ce

confirmă interpretarea divină făcută de tatăl lui în ziua nașterii acestui al doilea fiu.

Cei doi frați, despărțiți ca vârstă de exact 12 luni, au crescut în primii ani în casa părintească, unde numeroase sclave aveau datoria de a se îngriji de tot ce era necesar și bineînțeles o prioritate a îndatoririlor acestor femei era grija pentru cei doi băieți. Pe lângă multitudinea de servitoare și sclave din casă, cei doi copii erau "vegheați" de o sumedenie de divinități feminine, așa cum era convingerea în societatea acelor timpuri.

De la o vârstă fragedă, copiii erau învățați cum aceste invizibile zeități influențau lumea umană, și cum trebuiau respectate aceste divinități. Învățămintele erau reguli sacre ce făceau parte din procesul formării copiilor ca viitori adevărați romani.

Familia lui Ovidius era proprietară în zona Sulmonei, posedând vaste terenuri fertile cu vii și livezi bogate în regiunea Munților Abruzzi. Bunicul celor doi băieți a fost primul care i-a învățat să călărească caii, să cunoască reguli ale comunicării dintre cal și călăreț. De-a lungul anilor copilăriei, bunicul îi lua cu el în plimbări lungi prin livezile și viile aparținând familiei. Le spunea întâmplări din trecut despre tribul paeligni din care se trăgea familia lor. Le povestea băieților cum străbunicul lor, care a fost un mare erou luptător făcând parte din clasa

aristocrată, participant în războiul Italicilor(Bellum Italicum) și ca urmare tribul paelignilor și-a câștigat dreptul cetățeniei Romane. La sfârșitul celor doi ani de Bellum Italicum, Roma a semnat un agreement care, printre altele, acorda Sulmonei statut de municipiu. Găsindu-se în tabăra Romei învingătoare în Bellum Italicum, străbunicul lui Ovidius a obținut pământuri și alte beneficii acordate de obicei celor ce au ajutat tabăra victorioasă.

Câteva zeci de ani mai târziu bunicul și tatăl lui Ovidius se găsesc prinși în războaiele civile romane și, în anul 49 a.Hr., Cezar traversează Rubiconul ajungând cu legiunile lui în teritoriile Munților Abruzzi. In același an, Marcus Antonius intra în Sulmona luând orașul în numele lui Cezar. Și este primit cu brațele deschise de cetățenii orașului și, printre primii care depun armele în fata lui, este tatăl lui Ovidius. Acest gest de loialitate a fost de bun augur și ca recunoștință, Octavian Augustus, fiul adoptiv al lui Iulius Cezar, recompensează familia lui Ovidius cu statutul de cavaleri ecvestru/ecvestrii, rang nobiliar la acea vreme.

Generația bunicului și generația tatălui lui Ovidius, fiind participanți în două mari războaie ale timpului, din tabăra învingătoarilor, au ajuns și mai sus ca rang social și avere. Deoarece erau aristocrați locali și cavaleri luptători, au beneficiat din plin de noi avantaje oferite de Cezar și apoi de politica lui Octavian, care a extins numărul de membri în Senatul roman, incluzând noi membri din rândul nobilimii locale, precum din Sulmona.

Ovidius menționează în prima lui carte de poeme, Amores:

Trebuie să mă mândresc cu ai mei Paelignians - o rasă de oameni ce au luptat pentru libertate, libertate cu onoare, în războaiele italiene care i-a speriat pe idioții din Roma. Imi imaginez că orice trecător călătorind prin Sulmona surprins și zicând cu admirație, "Orice orășel, oricât ar fi de mic, dar care a putut să dea un poet de-o așa splendoare, poate fi denumit un mare oraș.(Amores 3.15.8-14)

Surprinzătoare sunt unele cuvinte în poemele lui Ovidius(să-i numești pe romani idioți!...), și nu ne putem opri să nu ne gândim ca nu cumva unele snobisme, ironii și poate chiar jigniri la adresa celor născuți în Roma, să fi rezultat din antipatia, gelozia și ura multor romani, care l-ar fi convins pe Octavian să-l "potolească" pe poet, exilându-l la marginariile imperiului, tocmai la Tomis. Se poate ca admirația nelimitată a majorității cetățenilor pentru geniala lui operă să fi fost contracarată de aversiunea celor din clasa conservatoare și puternică a societății romane, care probabil nu l-au iertat niciodată pe Ovidius pentru partea din opera lui în care i-a

indignat prin alegerea unor cuvinte dure, și pentru erotismul exagerat și contagios din poemele lui. La moartea împăratului Octavian, poetul a sperat că va fi rechemat din exil de către noul împărat Tiberius, fiul adoptiv al lui Octavian. Tiberius, care era un tip foarte conservator și reclusiv, nu a ascultat rugămințile lui Ovidius de a fi iertat și l-a lăsat să moară, după cum știm, la Tomis.

Casa ancestrală a familiei lui Ovidius din Sulmona, oraș situat la circa 100 km de Roma, oferea ochilor o superbă priveliște a Italiei centrale și a munților Abruzzi, priveliște obsesiv repetată de poet în scrisorile sale. Spune Ovidius în Tristele 4.10.3-4 ***: un loc cu dealuri verzi cu terase de vii, livezi și plantații de măslini, radiind mult belșug.***

Vila familiei lui Ovidius era înconjurată de curte mare cu adăposturi de animale, printre care caii erau o mândrie împământenită din strămoși. În aceste locuri pitorești, Ovidius și-a alimentat de tânăr imaginația poetică care a culminat prin poeme de o rară frumusețe literară, cucerind Roma.

Pe lângă frumusețea naturii în mijlocul căreia și-a petrecut copilăria, Ovidius a fost înconjurat de multe femei de toate vârstele care trăiau în cadrul familiei, fiind parte din familie, chiar dacă aveau statutul de sclave. Aceste femei erau apropiate de copii și copiii de ele, și Ovidius fiind copil a fost captivat de ce auzea și vedea în legătură cu aceste femei din casă. Reiese că atunci când un bărbat se apropia de grupul de servitoare, atmosfera se schimba radical și o liniște intensă domina atmosfera. Copilul Ovidius era lăsat să asculte la tot ce se vorbea sau se întâmpla între aceste sclave care duceau o viață normală, în ciuda statutului inferior cu care se născuseră. Aceste femei pe care el le asculta zilnic, mama lui care îl educa în spiritul divinității Minervei, zeița artelor, înțelepciunii, războiului, au avut un solid impact în dezvoltarea simțului artistic al poetului. Palas Atena/Minerva și Apollo sunt nume care se repetă peste tot în poemele lui Ovidius.

Minerva se regăsește deseori și în Tristele, corabia care este în drumul ei spre Tracia, în exilul poetului, este numită Minerva și este personificată de Ovidius ca o protectoare.

Mă simt in siguranță și mă rog ca Minerva să-și croiască plutirea prin intrarea în Marea Pontus și apoi să intre în apele țărmului geților.(Tristele 1.101-14) .

OVIDIUS LA ROMA

Ovidiu și fratele lui au crescut, iar destinul a făcut ca un un prieten și protector al familiei, Consulul ***Messalla(Marcus Valerius Messalla Corvinus)*** să-i sugereze insistent tatălui lui Ovidius să-i aducă pe cei doi băieți la Roma pentru o aleasă educație sub patronajul lui. Consulul Messalla îi explica tatălui copiilor că o bună educație adaugată la faptul că provin dintr-o familie de aristocrați locali și proprietari de pământuri în zona Sulmonei, le va asigura celor doi frați șansa de a deveni senatori în forumul suprem roman.

Ajunși la Roma cei doi frați încep să studieze greaca și latina sub îndrumarea unui Grammaticus. Gramatica greacă și latina au devenit, cum era de asteptat, plictisitoare, însă partea poetică a studiilor s-a dovedit mult mai atractivă pentru cei doi frați. Din cele scrise de poet în Tristele, reiese că după un an petrecut sub îndrumarea Grammaticus-

ului, cei doi frați se transferă la o școală de retorică, cu un statut elevat. Sub îndrumarea retorului, studenții făceau exerciții riguroase în vederea preparării pentru declamații în public. Unul dintre profesorii de retorică ail lui Ovidius a fost Aurelius Fuscus, un orator cu un stil extravagant și captivant. Se zice că Seneca ar fi confirmat că studentul Ovidius a devenit un orator așa de bun că și-a depășit în talent oratoric propriul profesor.

Cu profesorii de retorică studenții învățau două tipuri de oratorie, persuasiunea și dezbaterea. Ovidius declara că fratele său era pe departe mult mai bun ca el la stilul de dezbatere folosit în special de avocați. La rândul său, Ovidius era talentat la stilul persuasiv, unde se cerea ca vorbitorul să aibă un talent inovativ, pe care Ovidius îl avea din plin. Un martor ocular al acelor timpuri mărturisește

că Ovidius a devenit un excelent orator la scenă deschisă, Seneca numindu-l un *bonus declamator*.

În ciuda acestor succese timpurii, dorința lui Ovidius era să fie doar poet.

Insistențele tatălui, care îl visa pe Ovidius un mare senator roman, nu au reușit deloc să-l convingă pe fiul său să se lase de poezie. În câțiva ani Ovidius devine un poet abordând stilul erotic literar, cu o mare priză la publicul roman.

În timpul acestor ani, evenimente tulburi și convulsii sociale au loc la Roma și între anii 31-27, totul se transformă rapid, Republica Roma devenind Imperiul Roman. Messalla, patronul destinelor lui Ovidius și ale fratelui acestuia, era și el un excelent orator și un puternic om în Roma, aliat principal al împăratului Octavian Augustus. Nici nu se putea un protector mai bun pentru cei doi frați. Messalla, un mare erudit și admirabil conviv, a fost vădit impresionat de talentul celor doi tineri studenți și protejați(în special Ovidius) care între timp deveniseră buni prieteni cu Cotta Maximus, fiul lui Messalla.

Incă din anii copilăriei,

Il respect pe tatăl tău (pe Messalla) ; el mi-a apreciat talentul,

Mai mult decât îl merit, în opinia mea

El comentează despre poeziile mele cu o elocvență nobilă ce îl caracterizează. (Tristele 4.427-32)

Fără nici un dubiu, Messalla a avut o influență foarte mare în formarea și încurajarea lui Ovidius în arta poeziei. Messala a fost unul dintre cei mai admirați oameni de cultură din Roma, foarte erudit, bogat, aliat de nădejde al lui Octavian în timpul războaielor civile care au urmat asasinării lui Julius Cezar, al doilea om în stat după Impăratul Octavian, fiind mult apreciat chiar și de neîntrecutul orator Cicero, ca fiind un om cu un deosebit talent artistic și un bun diplomat. La o vârstă înaintată, Messalla a scris un eseu care l-a ajutat mult pe Plutarh în lucrarea *Viața lui Brutus*. Messalla a creat un salon literar, el însuși scriind poezii în greacă și latină, iar salonul era frecventat de oameni de cultură ai vremii, printre care Propertius și Tibullus, poeți apreciați și în zilele noastre. A fost un extraordinar noroc pentru tatăl lui Ovidius să fie prieten și aliat de arme cu acest Messalla care odată ajuns al doilea puternic om de stat în Roma, a cerut ca Ovidius și fratele lui să fie aduși la Roma pentru a fi educați la cele mai selecte școli din lume, care bineînțeles se găseau în capitala imperiului. Messalla nu a uitat că ascensiunea lui la putere și succesul militar s-au datorat și ajutorului militar neprețuit și permanent acordat de tatăl lui Ovidius în timpul războaielor civile, care era un puternic latifundiar și lider militar provincial din zona Sulmonei.

Odată ajuns la Roma cu fratele său, Ovidius a fost adus în casa lui Messalla, care era cea mai somptuasă vilă din Roma, vila care aparținuse lui Marcus Antonius, dușmanul cel mai periculos al lui Octavian în timpul războaielor civile. După moartea lui Marcus Antonius și devenirea lui Octavian cel mai puternic om în stat, acesta cere Senatului roman să acorde vila lui Marcus Antonius lui Messalla, ca recompensă pentru aportul diplomatic și militar de neprețuit pe care l-a adus Messalla la triumful și ascensiunea ca împărat a lui Octavian.

In Tristele, Ovidius se confesează că în acest salon literar deschis de Messalla în vila sa somptuoasă s-a format el ca poet și aici a cunoscut nume mari din literatura acelui timp, poeti pe care îi venerează ca pe niște zeități. Ovidius devine ulterior el însuși mult mai admirat decât majoritatea celorlalți. Ce șansă unică pentru viitorul poet să crească în anii adolescenței sub egida și suportul necondiționat al celui care era dominant dupa împăratul Octavian pe plan cultural, politic și militar.

Putem spune fără teama de a greși că fără Messalla, geniul lui Ovidius ar fi rămas la Sulmona. Faima de poet și prozator i-au fost formate și răspândite publicului, sub patronajul de necontestat al puternicului om de stat și erudit ***Marcus Valerius Messalla Corvinus***, care în tinerețe a fost coleg de școală la Atena, cu Horațiu și Cicero. Familia lui Valerius Messala era una dintre cele mai vechi familii aristocrate din Roma, cu rădăcini vechi în istorie, provenind din familia lui Romulus, fondatorul Romei. Evenimentele din viața lui Ovidius au făcut ca poetul să-și petreacă ultimii ani din viață la Tomis-Constanta, el devenind fiul etern al orașului Constanța.

Personalitatea lui Ovidius și implicit a lui Messalla au făcut ca numele Constanței să fie mult mai bine cunoscut în lume. Sunt străzi și piețe cu numele lui Ovidius, dar nu știm nici un loc cu numele lui Valerius Messalla, cel ce a făcut ca Ovidius să devină un renumit poet și scriitor.

Massalla Corvinus este ascendent ereditar al dinastiei Valaho-Ungare a lui Ioan de Hunedoara și Matei Corvinus. Se poate considera ca această afiliație să fie un motiv în plus ca numele lui Valerius Messalla să fie cunoscut în orașul care l-a adoptat pe protejatul lui, care a fost Ovidius.

(va urma)

Artistul Radu Popescu

Ana Maria STEFAN

Radu Popescu activează ca profesor de ACTORIE – (Improvizație, dicție) de peste zece ani la Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”. A absolvit Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale”, București, clasa prof. Ion Fintești eanu. A cucerit spectatorii ca actor –cântăreț cu multiple roluri în operete și musicaluri pe scena Teatrului de Operă și Balet „Oleg Danovski”, adunând în CV-ul său peste 30 de roluri de operetă, vodevil și musical. De-a lungul activității sale ca profesor de actorie, s-a implicat foarte mult, susținând numeroase recitaluri de poezie și spectacole, pregătind viitori actori, modelând caractere și formând personalități artistice. A obținut rezultate deosebite din partea elevilor care au reușit la facultățile de profil atât din țară cât și din străinătate, dăruindu-se astfel și carierei pedagogice.

Care a fost motivul pentru care ați vrut să urmați această carieră artistică?

Radu Popescu: De mic copil mi-am dorit scena. Am copilărit în Arad și am vizionat spectacole foarte multe. Pasiunea mea s-a născut în sala de spectacole. Paralel cu acestea, am studiat vioara și baletul care m-au îndreptat mai târziu spre spectacolul muzical. Dar orice aș fi făcut pe scenă nu mi-am trădat condiția de actor.

Sunteți mulțumit de decizia dumneavoastră?

R.P. Chiar dacă întotdeauna există loc de mai bine mă socotesc un învingător.

Când v-ați hotărât să deveniți profesor de actorie și cum a evoluat această decizie în timp?

R.P. Cariera didactică am început-o de când activam la Teatrul Liric Constanța, unde am transmis colegilor mesajul interpretării de calitate respectând „Biblia actorului” (Munca actorului cu sine însuși) scrisă de Stanislavski.

Când și unde v-ați început cariera didactică?

R.P. Când am ieșit la pensie m-am trezit descoperit. Aveam foarte multă energie creativă și am acceptat să predau actoria la Centrul Militar Constanța. Apoi, la invitația doamnei Director Doina Voivozeanu, am acceptat să predau la Centrul Cultural Județean „Teodor T. Burada”.

Care au fost avantajele și dezavantajele în desfășurarea activității didactice?

R.P.: Au fost numai avantaje. Sunt apreciat în ceea ce fac și elevii mei reușesc aproape în totalitate la admitere în facultățile de teatru. Am și avut studenți la Constanța, Iași, București, Cluj, Tg. Mureș, apoi în Grecia și Marea Britanie.

O noapte furtunoasă de P.Constantinescu. În rolul Rică Venturiano, Radu Popescu. În celelalte roluri Constantin Jurăscu, Niculina Cârstea, Iosif Buibaș, Romfilia Radu, Nae Călinescu

Care a fost cea mai plăcută experiență pe care ați trăit-o predând tainele actoriei?

R.P. : Alături de arta actorului mai implic și terapia prin actorie și logopedie. Nu pot să spun care a fost cea mai plăcută experiență, însă am satisfacția că mă duc la Teatrul de Stat Constanța și să-mi admir fostele mele eleve, pe Ana-Maria Ștefan și Georgiana Rusu care fac o carieră promițătoare ca tinere talente. De asemenea, Cătălin Mardale a început o carieră promițătoare de regizor după ce a terminat facultatea la Cluj. Tot regie a terminat și Diana Țâțârcă la Londra, unde a și rămas. Un alt talent, Iulian Bivol, face carieră la Londra după ce a terminat facultatea la Bath. Iulian Sfircea și Cristian Gheorghe joacă la București la teatrele nou înființate. Mai există mulți în căutare de locuri de muncă, dar în epoca aceasta este foarte greu să pătrunzi într-o trupă de teatru. Fiecare cursant este o provocare.

Radu Popescu în Mam„zelle Nitouche

Cum se desfășoară orele cu profesorul Radu Popescu? Cât de greu v-a fost să formați elevi cu vârste fragede în tainele actoriei?

R.P. Orele de actorie sunt un miracol. Îi cuceresc pe elevi cu gânduri despre artă, cultură generală și mai ales cu amintiri din minunata mea carieră artistică. Urmărind țelul final, am simțit că e greu să-i formez pe cei mici pentru viitor. Indiferent ce vor face după ce ne vom despărți, eu îi pregătesc foarte serios pentru scena vieții și pentru a putea înfrunta viața cu cele bune și cu cele rele.

Ce sfaturi le-ați da tinerilor dascăli sau celor care se pregătesc să urmeze o carieră în domeniul pedagogiei?

R.P. Tinerii dascăli care doresc o carieră pedagogică în ale actoriei le doresc în primul rând să facă carieră. Să simtă scena sub picioare și să-nvețe să se implice emoțional. De asemenea, le recomand să citească literatură clasică, să cunoască arta plastică universală, să frecventeze spectacole de teatru de toate felurile (copii, tineret, adulți, dramă, muzical, operă, operetă, și music-hall). De asemenea, le recomand să renunțe la stilul agresiv și brutal de comunicare cu elevii. Este foarte important să dea multă iubire. Această *modă* de a te purta urât cu cei care așteaptă să-i înveți ceva, este dăunătoare ducând până la distrugerea tinerelor destine.

De-a lungul carierei dumneavoastră artistice ați participat la multe spectacole, recitaluri de prestigiu. Puteți să ne vorbiți despre câteva dintre ele?

R.P. Am apărut în multe recitaluri ca prezentator, recitator, cântăreț. După destui ani de pregătire muzicală și canto am ajuns în vârful piramidei și apoi am muncit și mai mult ca să mă mențin în vârf. Am făcut totul să creez roluri de neuitat având aprecierea entuziastă a publicului. Am creat eroi amorezi în „Mam'zelle Nitouche", care era o comedie muzicală franțuzească și apoi în operetele „Rose Marie", „Prințesa circului", „Țara surâsului", „Silvia", „Vânzătorul de păsări".

Când v-ați început cariera artistică?

R.P.: Mi-am început cariera artistică la Constanța în stagiunea 1968-1969.

Tot în palmaresul dumneavoastră se regăsesc colaborări artistice de succes, ce împliniri pe plan profesional v-au adus?

R.P. : Am jucat toate genurile de teatru muzical formându-mă și cu ajutorul unor colegi de excepție care au fost repere solide pentru mine. Teatrul nostru invita

Radu Popescu și Florența Marinescu în Examene, examene

Radu Popescu și Vasile Pascali în Prietenul meu Bambury

nume de prestigiu în spectacolele noastre. Am avut cinstea să joc și eu cu ei primind aprecieri deosebite din partea lor. Toate acestea m-au îndemnat să merg mai departe în dificilul drum pe care l-am ales.

Dacă ați fi din nou la început de drum, ați lua exact aceleași decizii de până acum în ceea ce privește cariera artistică?

R.P.: Chiar dacă uneori mi-a fost greu, nu regret nimic și cum cred în reîncarnare, tot asta aș face și-n altă viață.

Ce sfat aveți pentru elevii din ziua de azi care vor să devină actori?

R.P. Pentru cei ce vor să devină slujitori ai scenei primul sfat este cultura generală. Le recomand pe lângă literatura clasică să facă o baie în toate artele. Intelectul trebuie cultivat în permanență pentru că fantezia și imaginația să lucreze nestingherite. Actorii inculți n-au nicio șansă. În orice clipă îi pândește ratarea.

Care este cea mai mare realizare profesională?

Acum la vârsta de 70 de ani, îmi fac o retrospectivă a activității mele și constat că am două mari realizări profesionale: una este faptul că am ajuns prim – solist de operetă și a doua, este noua vocație- peste zece ani de pedagogie.

În opinia multor dascăli, elevi și părinți, sunteți un model de profesor demn de urmat. Ne puteți dezvălui care sunt principiile după care v-ați ghidat în viață?

R.P. Principiile care m-au condus să fiu apreciat de elevi și părinți au fost educația primită în copilărie. M-am născut la Ineu pe malul Crișului. Dorința de a cunoaște cât mai multe despre viață și artă, m-au făcut depozitarul unei culturi generale din care mă hrănesc mereu și încerc să le-o cultiv și copiilor. Iar peste toate acestea, a fost o muncă titanică de fiecare zi punând profesia întotdeauna pe primul loc.

Se spune că viața de artist este foarte grea. Ce anume v-a făcut să depășiți anumite obstacole în viață?

A fost foarte foarte greu, dar a meritat. Nu-mi pare rău fiindcă peste toate satisfacțiile mele, Dumnezeu m-a fericit cu o parteneră de viață cu totul deosebită alături de care am trăit foarte frumos! Soția mea Liliana Popescu este o eminentă profesoară de limba engleză cu un intelect deosebit de rafinat. Împreună am făcut un ceva în orașul Constanța, leagănul fericirii noastre.

Îi mulțumim domnului profesor Radu Popescu pentru timpul acordat, pentru dezvăluiri și pentru că pe 31 mai împlinește o frumoasă vârstă, îi dorim la mulți ani prosperi, inspirați și cât mai fericiți!

Soprana Aida Abagief și Radu Popescu în Soarele Londrei

Germanii dobrogeni

Aurelia LĂPUȘAN

1938. Familie germană din Cobadin

Germanii apar în conştiinţa celor ce studiază fenomenul demografic al Dobrogei ca un element colonizator benefic pentru dezvoltarea regiunii, întronând un anumit stil de viaţă riguros şi gospodăresc. Ionescu Dobrogeanu scria că „germanii sunt muncitori şi gospodari, ei se ocupă cu agricultura, creşterea vitelor şi mai ales a vacilor şi cailor. La începutul veacului XX numărul germanilor dobrogeni era de 8.800 locuitori din care în plasa Mangalia erau 1483.[1]

Cea mai mare parte a coloniştilor dobrogeni nu a venit direct din Germania. Drumul lor de la părăsirea satelor de baştină i-a condus mai întâi prin Prusia, apoi prin marele Ducat al Varşoviei până în Rusia. Colonii germane au fost înfiinţate mai ales în sudul Rusiei, de unde a plecat majoritatea coloniştilor spre a se aşeza în Dobrogea. Alte regiuni de proveniență a germanilor au fost Polonia, Ucraina, Bucovina şi Ungaria.[2] Germanii au venit pe aceste meleaguri din zona Baden Vürthenberg, în 1773, ultimul convoi de emigranţi s-a stabilit în Basarabia, sub Alexandru I, fiul ţarinei Ecaterina. Războaiele ruso-turceşti I-au făcut să coboare în Dobrogea, primul sat colonizat fiind, în 1848, Malcoci de Tulcea. I-au urmat Hadmagia, apoi Ciucurova, Cataloi. Până la Războiul de Independenţă germanii au avut mult de suferit, dar au câştigat românii şi regele Carol a dat legi drepte, pentru toţi.

Germanii basarabeni, devenind în 1940 sub sovietici, au cerut lui Hitler să-i ia acasă, oricum, dar să nu-i batjocorească jugul rusesc. De transbordarea nemţilor s-a ocupat personal doamna Himler, soţia premierului lui Hitler. Au rămas pe loc femeile germane deja căsătorite cu români.

Între 1893 şi 1940 au existat în Dobrogea 40 de localităţi în care trăiau mai mult de 10 familii germane sau austriece, o pătrime a coloniştilor fiind de confesiune catolică, trei pătrimi de confesiune evanghelică.

Conform statisticilor din 1919, procentul populaţiei de origine germană din România se ridica la 4,1%, iar in structura etnică a Transilvaniei ocupă aceeaşi poziţie cu un procent de 9,87%.

De altfel, în Dobrogea, trăiau în 1928, conform statisticilor oficiale, 11.092 de germani reprezentând 1,47% din populaţia totală şi 177 de austrieci. La recensământul populaţiei din 1930 au fost înregistraţi 12.581 de germani.[3]

Delavrancea scria despre cât de curioasă este Ţara Dobrogei în care se amestecă vreo 12 sau 14 naţionalităţi „stând toate ca-n conăcire”. Totuşi tătarul nu se ceartă cu mocanul, nici acesta cu lipoveanul; neamţul nu supără pe turc iar părintele catolic din Caramurat, un călugăr din cinul pasioniştilor, fost exilat de ruşi în Siberia iar acum poposit în Caramurat o fi prieten de căciulă cu hogea turc şi cu popa românesc.[4]

[1] Ionescu, Dobrogeanu, Dobrogea în pragul veacului al XX-lea, 1904, pg.345-346

[2] Maria-Elena Muscan,Germanii din Dobrogea, un proiect interdisciplinar, Germanii dobrogeni-istorie şi civilizaţie, vol.coordonat de Valentin Ciorbea, Editura Muntenia, 2006,p.207.

[3] Ultimul recensământ din 2002 arată un număr de 315 germani în jud. Constanţa.

[4] Cioroiu, C.Călători străini la Pontul Euxin, Editura sport-turism, 1984, p.104

În 1920, Arhiepiscopul Raymund Netzhammer[5] a călătorit cu trăsura prin sudul Dobrogei şi a lăsat scrise mărturii interesante:"În timp ce ieşeam din sat privirea mea zăbovi încă o dată asupra satului admirabil de la malul mării, ai cărui locuitori avuseseră anul acesta parte măcar de o recoltă medie. Mai marele satului ne însoţi până la satul turcesc **Tuzla.** Când ajunserăm la băile de nămol de la **Techirghiol - Movila**, ne oprirăm puţin să admirăm circa 50 de piese mari de arhitectură antică: cilindri de coloane, lucioşi şi canelaţi, baze, capiteluri, socluri, diverse frize, arhitrave[6], frontoane ş.a.m.d. Dedesubt se găseşte şi un frumos capitel vechi creştin, ornat cu o cruce înăuntrul unui cerc de pe imposta[7] trapezoidală. Toate întrebările mele referitoare la proveniența pietrelor rămaseră fără răspuns, astfel încât presupusei că fuseseră găsite în acest loc, unde în vechi timpuri se afla anticul oraş Stratonis, şi că şi acest loc avusese o biserică creştină veche. Astăzi ştiu că această presupunere nu poate fi dedusă de pe urma acestui capitel, fiindcă toate pietrele antice de aici aparţinuseră de oraşul Constanţa, care se află la o distanţă de 18 km. Fuseseră găsite în partea de nord a oraşului pe limba stâncoasă de pământ, unde astăzi se află

1950. Familie de germani din Techirghiol

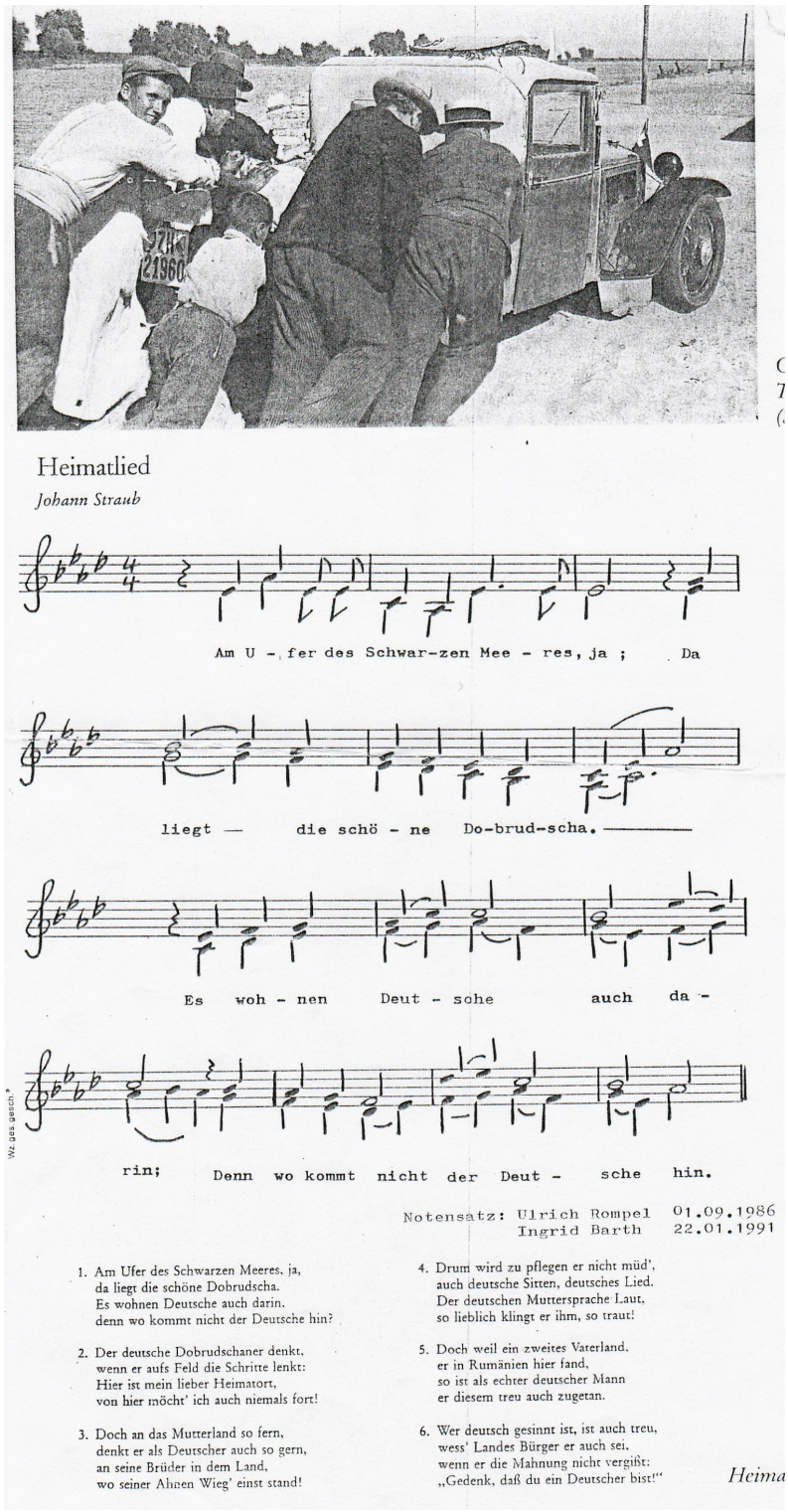
[5] Raymund Netzhammer (19 ianuarie 1862 (Erzingen/Germania) – 18 septembrie 1945 (insula Werd), arhiepiscop de București din 1905 (6 sept. 1905 – numirea în calitate de arhiepiscop de București de către Papa Pius al X-lea) pînă la demisia din această funcție în 15 iulie 1924. Arhiepiscopul Raymund Netzhammer a slujit exemplar Biserica și s-a identificat cu interesele ei. A fost o personalitate complexă, renumit prin cunoștințele sale științifice – bun geograf, fizician și matematician -, autor de studii, manuale și sinteze istorice. Și-a dedicat mulți ani arheologiei creștine, cu precădere pentru Dobrogea.

[6] Element de construcție (caracteristic arhitecturii clasice) care constituie partea inferioară a antablamentului și care se sprijină pe capitelul coloanei sau pe zid.

[7] Bloc de piatră care se află ieșit în afară față de nivelul zidăriei, servind de obicei ca sprijin pentru o boltă, un arc etc. (n.tr.)

Sărbătoare religioasă la Mihail Kogălniceanu

Cântec al germanilor dobrogeni

noile hanuri mari, fiind transportate pe moşia sa de la Techirghiol de proprietarul de atunci al acelor terenuri. Astfel nu avem doar rămăşiţe valoroase ale unei biserici ale Tomisului, veche metropolă creştină, ci ştim şi că această biserică a fost ridicată într-unul din cele mai frumoase locuri de pe malul mării din oraş”.[8]

Şi arhiepiscopul continuă: „Peisajul deveni însă deosebit de interesant după ce ieşirăm din micul sat turcesc Agigea, unde din drumul principal o coteşte un alt drum spre sud-est. La capătul lui se află într-un parc frumos, aproape de malul mării, un spital de copii aparţinând eforiei[9] spitalelor civile. O nouă aripă a acestui lăcaş de binefacere era tocmai în lucru. Din acest punct am avut parte de o privelişte impunătoare: în stânga marea şi în dreapta un lac, ce pătrundea adânc în teritoriu. Acest lac, numit cel mai des Techir-Ghiol, este fără îndoială cel mai aparte din toată Dobrogea. Apa de aici nu conţine doar hidrogen sulfurat, care se face observat în apropierea lacului, ci şi aliaje de brom şi încă o serie întreagă de săruri de calciu, magneziu şi natriu. Această ciudată apă este de patru ori mai sărată decât apa mării, are densitate mult mai mare decât aceasta, şi formează în apropierea satului Techirghiol o zonă de nămol folosit în scopuri curative. Băile de nămol fac posibilă şi existenţa sanatoriului Movila, pentru care tocmai era adus un cazan cu abur, ceea ce păru să îi sperie pe caii noştri. Întreaga instituţie face, privită de afară, o impresie dezolantă, căci nu îmbie deloc cu răcoarea unei grădini sau a unui mic parc. Vina aici, însă, nu o poartă antreprenorul, ci natura însăşi, care nu pare să aprecieze pomii prea mult în aceste locuri. Deja de mulţi ani Ministerul Domeniilor face eforturi uriaşe de împădurire a dealului spre care tocmai ne îndreptăm. Imaginea Techirghiolului murdar şi întunecat cu apa lui sărată şi foarte amară îmi readuse în minte suspinul ovidian, care se plânge că în această ţară, pentru potolirea setei “mlaştina se amestecă cu sarea mării”.

[8] Traducerea şi prelucrarea textului din germană aparţine Dr.Maria-Elena Muscan, conferenţiar universitar la Catedra de Limbă Engleză şi Germană din cadrul Facultăţii de Litere a Universităţii “Ovidius” din Constanţa, specializarea Filologie germană, Limba Germană Contemporană.

[9] Nume dat unor instituţii administrative de utilitate publică sau culturală din trecut. (n.tr.)

Hai, primăvară, bucură-ne cu parfum de liliac!

Anca JIGMOND

Off, dar leneșă mai sunt! Cum să fiu altfel cu primăvara aceasta cu 2 grade Celsius, când eu mă simt ca la Crăciun și dacă aș avea sobă (ce frumos ar fi să am) aș sta așa tolănită, cu un ceai și lemnele ar trosni și ar fi cald... Dumnezeule, este aprilie să ne trezim ca plantele la viață, inclusiv eu!

Să vină primăvara, zic, fie ea chiar și aici în rândurile scrise de mine!

Astăzi mă simt MOV și veți înțelege mai târziu de ce. Termenul de MOV-ul, cuvânt asociat unei culori, a apărut prin anii 1796 – 1798, venind din derivarea numele plantei de nalbă (mauve în limba franceză). Tot acest mov a fost primul colorant sintetic fabricat de om prin anul omieopsutecinzecișiceva.

Nuanțele și tonurile ce derivă din mov au nume ce se regăsesc și derivă din lumea vegetală ca purpuriu, liliachiu, lavandă, vinețiu, prună, mură și așa mai departe.

Unii spun că este o culoare ce semnifică noblețea, delicatețea și prețiozitatea.

De ce mă simt eu mov, e simplu. Pentru că îmbină calmitatea albastrului cu energia roșului. Este o culoare extravagantă, stimulează creativitatea, independența, dă spațialitate, pentru mine este o culoare magică. Movul guvernează mintea și atunci când te simți în impas se spune că trebuie să ai în jurul tău obiecte de culoare mov. Oare sunt zilnic în impas? Mă uit

în dreapta, mă uit în stânga: totul mov!

Da, astăzi sunt veselă tare și trăiesc într-o lume a contrastelor. Sfârșit de aprilie în calendar, un soi de noiembrie afară.

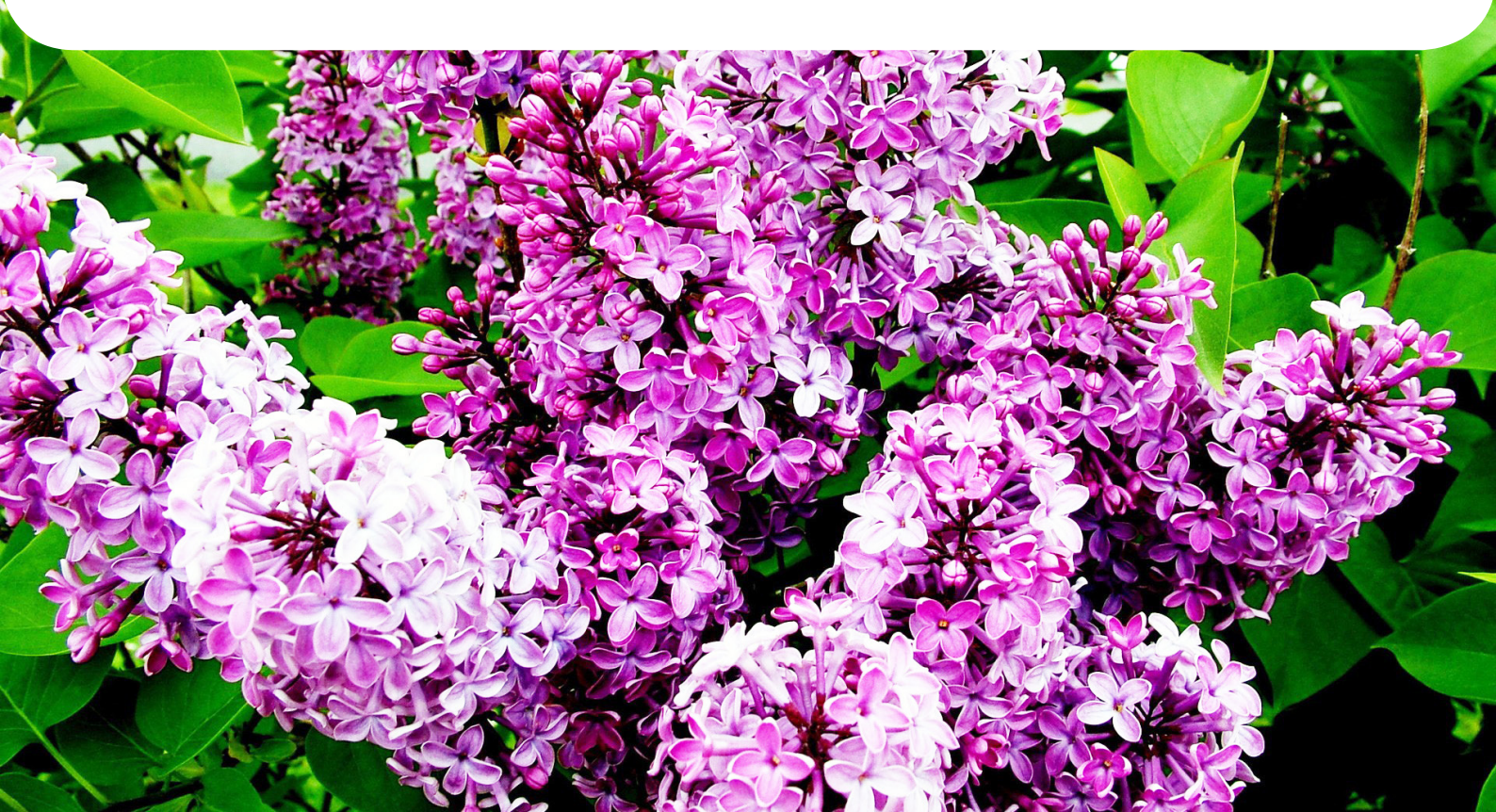
Paranteza a fost lungă pentru că, da, astăzi aș fi LILIAC! Nu din cel ce zboară în peșteră, ci din cel ce crește în grădina mea, mai bine zis *Syringa vulgaris.*

Am început cu off, termin cu off. Câte amintiri, câte parfumuri câte senzații se amestecă acum în mintea mea. Unul alb, cu flori bătute l-a pus mamaie, fix la poartă! Mamaie nu mai e, dar liliacul a rămas, e veșnic ca și amintirile. Unul mov, cu flori bătute l-am pus eu la marginea aleii. Miroase frumos, coroana e bogată și florile sunt multe, dar nici nu te înduri să rupi vreo ramură ca să o pui în vază! Eu una, nu pot! Dar pot să fac o nebunie de copil, atunci când vreau liliac. Mă urc în mașină și pornesc spre Mangalia. Pe stânga și pe dreapta drumului, cum ieși din Tuzla e plin de liliac sălbatic. E voie, nu e voie, asta este!

Aș mai fi Liliac pentru că are rădăcinile puternic înfipte în pământ și deși uneori îți dorești să scapi de el, este de-a dreptul imposibil! Aș fi liliac pentru că îți aduce voie, pentru că dacă îl miroși cu greu îl poți uita, pentru că reprezintă familia, tradițiile și încrederea și pentru ca aș putea să-l dăruiesc fără să urmăresc atingerea unui scop! Ce liliac aș fi? Unul Mov pentru că... știți!

Primăvara o să vină și noi să fim sănătoși să vedem cum ne pregătim pentru luna lui Mai.

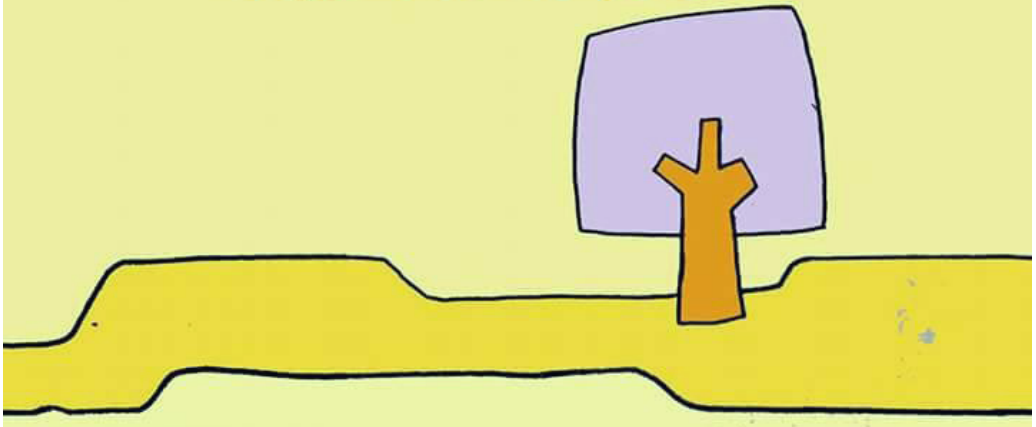

CONSILIUL JUDETEAN CONSTANTA

centrul cultural judetean constanta
teodor t. burada

peisaj dobrogean

expozitie de pictura

vineri, 21 aprilie, h: 18:30
galeria "yuka", varna bulgaria

curatori : florentin sirbu, ilia yancov

ana ceara - adriana ciocoiu - manuela damian - filiz ibram
claudia mihailescu - cristina nagit - maria neagu - mariana nistor
catalin strugaru - laura tanase

